Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 138 (17261) | 1986 оной июниин 14, суббото | Сэн 3 мүн.

...УДЕНТНЭРЭЙ ...АРИЛГЫН ...ТРЯДУУД

...оторой дээдэ ба тусхай дунда һуралсалые шэ...илгалгын гол шэглэлнүүдэй» проектые КПСС-эй ...ажа, олониитын анхарал хандуулба. Илангаяа ...тусхай дунда һургуулинуудай хүдэлмэрилэг...тнэр энэ проектые ехэ халуунаар хүлеэн аба... Буряадаймнай дүрбэн институтда, тусхай дунда ...ан һургуулида КПСС-эй ЦК-гай проектые шэн...э, зүбшэн хэлсэжэ эхилбэ.

...дээдэ болон тусхай дунда һургуули общественн...тэ ехэ габьяатай юм»,— гэжэ гол шэглэлнүүдэй ...бүлэгэй эхиндэ хэлэгдэнэ. Үнэхөөрөөшье, ма...оронние абажа харабал, 50 гаран жэлэй саана ...һан багшанарай, хүдөө ажахын институтуудай, ...эмхидхэгдэн нээгдэһэн ВСТИ-гэй, Зүүн Сибириин ...титудай, хэдэн арбаад техникумэй, училищиин ...э абажа хараа һаа, республикынгаа социально...ка, соёл болбосоролой хүгжэлтэдэ тэдэнэй ...убитань сэгнэшэгүй ехэ юм.

...үнөө үе сагта, эрдэм-техникын дэбжэлтын улам ...н замда гараад байхада, КПСС-эй XXVII съезд ...ально-экономическа хүгжэлтые хурдадхаха зорил...аад байхада, дээдэ ба тусхай дунда һургуули...найнгаа замһаа эрид хадууржа, ажал ябуулгаа ...энүүдтэй зохилдуулха уялгатай болоно.

...мэргэжэлтэд хэдаа үзэл бодолойнгоо талаар ...он ниитын ажабайдалда үүсхэлтэй, эдэбхитэй ...той гэһэн эрилтэ урданьшье табигдадаг байгаа. ...өө энэ эрилтэ улам хурсаар табигдана гээшэ. ...а проект соо энээн тушаа тусхай бүлэгэй үгтэ...эндэ хэлэгдээшье гэршэлнэ. «Экономическа бо...льна дэбжэлтые хурдадхалгын зорилгонуудые ...уедэ дүрбэн тэгшэ, ниитын ажабайдалда ехэ ...мэргэжэлтын хүн бэеые хүмүүжүүлхэ, үзэл сур...ужүүлгын . хүдэлмэрие эдэбхижүүлхэ талаар ...н тусхай дунда һургуулиин үүргэ һурагүй дээ...эһэн үгэнүүдээр «Орон доторой дээдэ ба тус... һуралсалые шэнэдхэн хубилгалгын гол шэглэлэй» ...V бүлэг эхилһэн байна.

...мэргэжэлтын сэдьхэл бодолые, хүн бэеые һай...мүүжүүлхэ хэрэгтэ студентнэрэй барилгын отря...бэшэ үүргэ дүүргэдэг гэжэ мэдээжэ. Тиимэһээ ...эй барилгын отрядуудые бүридүүлгэдэ онсо ан...уулагдана гээшэ.

...элнүүдтэ, тодорхойлон хэлэбэл, XI табан жэлэй ...тудентнэр дүн хамта 27,6 миллион түхэригэй хү...үтээгээ. Арадай ажахыда студентнэрэй гараар ...баригдаһан, хабсаргагдаһан байна.

...лэй туршада Гагарин хото барилгын ба болбосон ...олголгын, хүгжэжэ байһан оронуудта туһаламжын, ...далай жасануудта студентнэрэй барилгын отрядуу...д 326 973 түхэриг мүнгэ оруулаа. Эхэ ороноо ар...гаалагшадай нангин дурасхаалда үнэн сэхэ байһа...ан, дайнда алуулһан хүнүүдэй бүлэнэртэ, дайнай ...алай ветерануудта анхарал хандуулна, Москвада ...(Поклонная) хада дээрэ бодхоогдохоор хараа...Илалтын мемориалда мүнгэн зоори оруулха хэрэг...на.

...студентнэрэй барилгын отрядуудай гэшүүд һайн ...заншалаа мүнөө жэлдэшье үргэлжэлүүлхэ зо... Дүн хамта 4510 хүнһөө бүридэһэн 130 отряд мү...эмхидхэгдээд байна. Барилгын отрядуудта оро... студентнэрэй 670-нкинь Буряадай агропромой ...ээрэ хүдэлхэ, 165 хүн 2-дохи ТЭЦ барилсаха, ...лан-Удэтрансстрой» трестдэ, 160 хүн «Забайкаллес» ...һалбаринуудта ажаллаха юм.

...Улаан-Үдэ — Москва, Улаан-Үдэ — Наушки гэһэн ...дээр ябадаг пассажирска поезднуудта 125 хүн ...үүд боложо хүдэлхэ, 380 хүн Буряадай мяханай ...енностиин нэгэдэлдэ, 180 студент Улаан-Үдын на...ын комбинадта эльгээгдэхэ юм.

...кын авиапредприятида стюардессэнүүдэй отряд ...үнээ байгуулагдаба. Махабадынгаа талаар элүүр ...ииин эрилтэдэ харюусама бэлэдхэлтэй басагад энэ ...эшүүд болохо юм.

...нэрэй барилгын областной отрядай үмэнэ ниитэ...кэ шанартай ехэ зорилго табигдана. Юуб гэхэдэ, ...рондо студентнэрэй отрядай анхан байгуулагдаһаар ...элдэ 20 жэл гүйсэбэ. Тиимэһээ ойн баярта жэлдэ ...рэй барилгын отрядай гэшүүн бүхэн өөр өөрынгөө ...химээр бэелүүлхын түлөө тэмсэхэ болоно.

...й XXVII съездээр хараалагдаһан социально-эконо...хүгжэлтын хурдадхалгые бэелүүлхэ хэрэгтэ мүнөө...удентнэр — үглөөдэрэй мэргэжэлтэд горитой хуби...лхань эли. XII табан жэлэй түрүүшын нажар студент...рилгын отрядууд нилээд ехэ хүдэлмэри бүтээхэ зо...Юрэнхы дээрээ XII табан жэлэй туршада студентнэрэй ...миллион түхэригэй хүдэлмэри бүтээгдэхэ, 1 хүн бүхэнэй ...000 түхэригтэ хүргэгдэхэ байна. Дүн хамта 400 ...удентнэрэй хүсөөр баригдажа, ашаглалгада тушааг...үсэблэгдэнхэй.

...оционно алхамаа жэгдээр татагты!» гэһэн уряа доро ...эжэ байгааша бүхэсоюзна патриотическа хүдэлөөн...он, студентнэр ниитэ-политическэ ажал ябуулга эр.... Тиихэдээ олоной урда концерт харуулха, лекци, ...үдые хэжэ, партиин XXVII съездын шиидхэбэринүү...ной дунда нэбтэрүүлгэдэ тэдэнэр эдэбхитэйгээр ха...үсэбтэй. Энэ талаар отряд бүхэн, отрядай гэшүүн ...дорхой даабари дүүргэхэ байна.

...18-да, августын 1-дэ ба 8-да габшагай ажалай ...соносхогдохо юм. Эб найрамдалай уласхоорондын ...орюулагдаһан тэдэ үдэрнүүдтэ студентнэрэй отря...жаллажа олоһон мүнгэн хадаа Илалтын мемориалай, ...хотын барилгын ба болбосон түхэлтэй болголгын, ...байһан оронуудай залуушуулай холбоонуудта туһа...жасануудта оруулагдахаа. Гадна июлиин 12-һоо ию...болотор тусхай долоон хоног үнгэргэгдэхөөр хараа...й. «Партиин XXVII съездын нэрэмжэтэ гэһэн нэрэдээ...» гэһэн суглаанууд долоон хоногой түрүүшын үдэр ...байна.

...уура түсэблэгдэһэн эдэ бүхы һайхан хэрэгүүд хадаа ...этагай партийна, совет ажахын органуудай, дээдэ ба ...унда һургуулинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй дэмжэлгын ...элүүлэгдэхэ гэжэ мэдээжэ. Жэшээнь, урда жэлнүүдтэ ... Кабанскын, Хойто-Байгалай, Прибайкалиин райко...тудентнэрэй барилгын отрядуудта туһалха талаар ...на бүлэгүүд эмхидхэгдээд, тэдэнэртэ хамаг бүхы ...а саг соонь үзүүлдэг байгаа.

...Удэтрансстрой», «Нижнеангарсктрансстрой» трест...лаан-Үдын ТЭЦ-эй барилгын управлени, урдань «Бу...стрэй» гэжэ нэрэтэй байһан трестын 335-дахи, 1010-...32-дохи ПМК-нууд болон бусад предприятинууд сту...е баяртайгаар угтажа абаад, хамаг хэрэгтэй юумээр ...байгаа юм.

...уура Буркоопсоюзай барилгын управленидэ, «Бурвод... управлениин Ивалгын ПМК-да, зарим колхозуудта, ...дта, «Забайкаллес», «Бурятмежколхозстрой» нэгэдэл...һалбаринуудта жэлһээ жэл бүри студентнэрэй барил...ядуудта муугаар хандадаг болонхой гэжэ элирүүлэг...

...итнэрэй барилгын отрядуудай ажал ябуулга хадаа ...олитическэ удхатай, залуу үетэнние коммунис ёһоор ...үлгын хурсахан онол арганундай нэгэн гэжэ сэгнэгдэ...эһээ студентнэрэй патриотическа энэ хүдэлөөндэ ...албан хойрогоор хандаха эрхэгүй!

...нютагтаа партийна организацинууд, арадай депута... Соведүүдэй гүйсэдкомууд, комсомолой эмхинүүд ...эрэй барилгын отрядуудай ажал ябуулгые хиналта ...бажа, урдаа табиһан зорилгонуудаа бэелүүлхэ хэрэг...алха уялгатай.

О

![Республикымнай ажалай үдэр]

Республикымнай ажалай үдэр

Манай фотокорреспондент С. Балдуевай буулгаһан энэ зураг дээрэ Ахын районой «Коммунизм» колхозой үхэршэн Галина Гомбоевна Базаровае харанат. Мүнөө энэ нүхэрнай үхэр малаа хадын бэлшээридэ гаргаад, шэмэтэй ногоондо таргалуулжа байнхай.

ТҮРҮҮШҮҮЛЭЙ АШААР

Байгша оной даабарива сум дүүргэхэ, үлүүлэн дүүргэхэ гэжэ шиидэһэн Холбоолжоной уурхайн коллектив түрүү бригадануудай үрэ бүтээсэтэйгээр хүдэлһэнэй ашаар үнгэрэгшэ һарын түсэбые амжалтатайгаар бэелүүлбэ.

КПСС-эй XXVII съездын делегат А. К. Шевченко, В. К. Федосеев, А. Ю. Нелепов гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг бригадануудай хүдэлмэришэд уурхай дотор дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ нэгэнтэ бэшэ илажа гараһан байха юм. Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнагдаһан Анатолий Кузьмич Шевченкын ударидадаг бригада байгша оной эхинһээ түсэбһөө гадуур 85 мянган кубометр газар малтажа, олоной дундаһаа шалгаржа гараа. В. К. Федосеевэй бригада һара бүриин даабари 120 процент дүүргэнэ. А. Ю. Нелеповэй толгойлдог комсомол-залуушуулай бригадын гэшүүд мүн лэ үндэр дүнгүүдые туйлана. Тус коллективэй гэшүүд Чернобыльскын АЭС-тэ болоһон усалай хойшолонгуудые усадхаха талаар туһаламжын жасада нэгэ үдэрэйнгөө салин хүлһые эльгээхэ гэһэн үүсхэл гаргаһан юм.

С. ДАМДИНОВ.

ҮҮСХЭЛ ДЭМЖЭГДЭНЭ

Улаан-Үдын дурасхаалта бэлэгүүдэй туршалгын заводой уран гартанай гоё һайханаар бүтээһэн шаажан амһарта, эхэнэрэй зүүдхэлнүүд, костюмууд хүн зондо һайшаагдадаг гэжэ мэдээжэ болонхой.

Тус заводой коллектив үйлэдбэрилэн гаргадаг продукциингаа шанарые нарижуулан һайжаруулхын, ассортиментые шэнэлхын тула ехэ оролдолго гаргадаг. Байгша оной эхинһээ тэдэнэрэй бүтээһэн шэнэ зүйлнүүдые сагаан яһаар хэгдэһэн хэдэн янзын һиихэ, бугааг, хүүгэдэй шаажан амһарта хүн зон дуратайгаар худалдан абадаг байна. Бүхыдөө энэ жэлэй эхинһээ элдэб янзын 26 шэнэ зүйлнүүдые бүтээжэ, республикын худалдаа наймаанай эмхинүүдтэ эльгээгээ.

Шэнэ зүйлнүүдые ехээр бүтээн гаргаха хэрэгтэ заводой түрүү хүдэлмэришэд ехэ хубитаяа оруулна. Тэдэнэй эдэбхи үүсхэл гарган үрэ бүтээсэтэйгээр хүдэлһэнэй ашаар заводой коллектив түсэбтэ даабаринуудаа, абаһан социалис уялгануудаа урагшатайгаар дүүргэнэ. Уран дархан Г. И. Бардамов үнгэрһэн табан жэлэй даабарие 2,5 жэлэй туршада дүүргэхэ гэһэн уялга абажа, амжалтатай бэелүүлээ һэн. Тэрэ арбан хоёрдохи табан жэлэй даабарие болзорһоонь урид — 2,5 жэлэй туршa соо дүүргэхэ гэһэн дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялга байгша оной эхиндэ абанхай. Тэрэнэй жэшээе даган 49 хүдэлмэришэд табан жэлэй даабарие болзорһоонь урид бэелүүлхэ гэһэн уялга абажа, габшагайгаар ажаллажа эхилэнхэй. Чернобыльскын атомна электростанцида болоһон аюулай хойшолонгуудые усадхаха хэрэгтэ али болохо туһаламжа үзүүлхэ гэһэн шэнэ үүсхэл Г. И. Бардамов гаргаба. Тэрэнэй үүсхэлые дэмжэн заводой коллектив үнгэрэгшэ субботын үдэр габшагайгаар хүдэлжэ, 1,7 мянган түхэриг туһаламжын жасада эльгээгээ.

Г. УСТИМОВА.

ҮДЭР БҮХЭНДЭ

Ороһото ургамалнуудай ургасые эрид дээшэлүүлхээр эршэмтэй технологи үргэнөөр дэлгэрүүлхэ эрилтын табигдаад байһан мүнөө үедэ Хурамхаанай районой Уланхаанай совхозой механизаторнууд сэбэр паар хахалха хүдэлмэреэ агротехническэ эгээл һайн хаһа сагта үнгэргэхөөр хараалһан юм. Тиин эндэ түрүү трактористнууд Жаргал Раднаев, Баир Балсанов гэгшэд май һарын эсэс болотор 300 гектарта сэбэр паар хахалжа үрдеэ.

Эдэ үдэрнүүдтэ түрүү механизаторнууд тарилгаяа харууһалха, бог бүртаг ногооень усадхаха хүдэлмэриеэ ябуулжа захалба.

Ингэжэ холын хойто Хурамхаанда, шэрүүн уларилтай нютагта баян ургасын үндэһэ һуури табигдана. Саашадаа энэ ажахынхидай эршэмтэй технологи үргэнөөр нэбтэрүүлжэ, мэргэжэлтэдэй зүбшэл заабарие наринаар сахижа үндэр ургаса абаха байна.

З. ТОГМИДОН.

АРАДАЙ ЭЛҮҮР ЭНХЫЕ ХАМГААЛАН

КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхэ, хаа хаанагүй аргалалгын ба үбшэ саралгын, мүн эм домой талаар хүн зондо эрхим шанартай туһаламжа үзүүлхэ гэһэн уряа доро медицинын хүдэлмэрилэгшэд өөһэдынгөө һайндэрые тэмдэглэбэ.

Медицинын хүдэлмэрилэгшэдэй үдэртэ зорюулагдаһан баярай суглаан июниин 12-то Москвада, ССР Союзай Ехэ театр соо болобо. КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо Г. А. Алиев, КПСС-эй ЦК-гай секретарь М. В. Зимянин, министерствэнүүд болон албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, элүүрые хамгаалгые эмхидхэгшэд, эрдэмтэд, врачнууд, ниислэл хотын олониитын түлөөлэгшэд суглаанай президиумдэ һууба.

Ажалшадай элүүр энхые сахин хамгаалха гээшэ ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхаха хараа шугам бэелүүлгын зайлашагүй эрхэ нүхэсэл мүн гэжэ парти тоолодог гээд СССР-эй элүүрые хамгаалгын министр С. П. Буренков элидхэл соогоо тэмдэглэбэ.

Арбан нэгэдэхи түсэбтэ табан жэлэй туршада элүүрые хамгаалга ба медицинын эрдэм ухаан саашадаа хүгжөөгдэн нарижуулагдаһан, хүн зоной элүүр энхые харуулһан зарим дүнгүүдээр дэбжэлтэ туйлагдаһан байгаа.

Гэхэтэй хамта медицинскэ туһаламжа эмхидхэлгэдэ болон тэрэнэй шанарта горитой дутагдалнууд бии гээд министр хэлэбэ. Элүүрые хамгаалгын материальна баазын хүгжэлтэ үшөө гээгдэһэн зандаа. Архидалгатай болон бэедэ хоротой бусад заншалнуудтай тэмсэл һулаар ябуулагдана.

Арбан хоёрдохи түсэбтэ табан жэл болбол арадай элүүрые хамгаалгые хүгжөөлгэдэ, тэрэнэй хүдэлмэриин шанарые ба ашаг үрые дээшэлүүлгэдэ эрид хубилалтын шата болохо ёһотой. Үбшэнгүүдые һэргылэн саралгада ехэ анхарал хандуулагдаха.

(ТАСС).

АЛТАН ДЭЛХЭЙМНАЙ АМГАЛАН ОРШОГ ЛЭ!

ХҮДЭЛХЭЛ ХҮСЭЛ ТҮРҮҮЛНЭ

Мүнөө КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой манай хани барисаата Венгриин Арадай Республикада ошоод ерэһэн тухай, мүн тэндэ Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүдэй Политическэ зүбшэлэлгын комитедэй зүблөөнэй болоһон тухай мэдээсэл хүн бүхэнэй анхарал татана.

Аха дүү оронуудай хоорондохи харилсаа холбооной, хамтын хүсэлэлэй али тухай ашаг үрэ ехэтэй, социалис оронуудай бата нэгэдэлэй, хүгжэлтэ дэбжэлтын һайн һайхан талануд Венгридэ болоһон уулзалгануудай үедэ үшөө дахин тодоор харуулагдаа. Чепелиин станок бүтээлгын заводто болоһон совет-венгер хани барисаанай митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ, нүхэд Михаил Сергеевич Горбачев, Янош Кадар гэгшэд хоёр оронуудта КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдээр табигдаһан дэлхэйн социалис хүгжэлтын зорилгонуудай ямараар бэелүүлэгдэжэ байһан тухай тоогтожо хэлээ.

«Бидэ урагшаа дабшангүй байра дээрээ байха, гээгдэхэ эрхэгүйбди. Имагтал алхамаа эршэдхэхэдээ, социализмын асари ехэ нөөсэнүүдые, арга боломжонуудые ажалша хүнэй аша туһада гүйсэд дүүрэнээр табижа шадаха байнабди»,— гэжэ М. С. Горбачев хэлээ.

Энэл ха юм даа, манай Коммунис партиин политикын гол хараа шэглэл, үг зорилго. Эгээл тиимэһээ КПСС болон Совет гүрэн дэлхэйн социалис общественые бэхижүүлхэ, тэрэнэй һайн һайхан нэрэ хүндые бүри дээрэ үргэхэ, ядерна дайнай муухай аюул усалые зайсуулха гэжэ эсэшэ сусашагүйгөөр тэмсэнэ ха юм.

Хурдадхалга, шэнэдхэн хубилгалга тухай, тэрэшэлэн үйлэдбэридэ тон түрүү техникэ ба технологи нэбтэрүүлхэ, хүтэлбэрилгын бүхы гуримые мүнөөнэй эрилтэнүүдтэ тааруулан табиха, түсэблэлгэ болон ажахын тоосоое нарижуулан һайжаруулха, совет общественын ажабайдалай бүхы талыень шууд сэхээр шэнэлхэ тухай М. С. Горбачев үшөө дахин тодо хурсаар хэлээ. Илангаяа хүнүүдэй сэдьхэл бодолые гүнзэгыгөөр хубилгаха, зохёохы ажал ябуулгыень бадаруулха тухай хэлэһэниинь ухаан бодолдо бүхөөр хадуугдана.

Би юрын лэ хонишонби. Тэзд хүн хаанашье хүдэлжэ байхадаа, ажалдаа бүхы һанал сэдьхэлээ, хүсэ шадалаа, бэлиг шадабаряа зорюулжа ябаха ёһотой гэжэ һанагшаб.

Зургаан жэлэй саана би механизатораар хүдэлжэ байтараа гараа ехээр гэмэлтээд, инвалид болоһон хүм. Үлбэр үбшэнби гээд, гүрэнһөө миинтэ тэдхэмжэ абаад һууже шадахагүй байгааб. Тиигээд эхэ хонидой нэгэ отара даажа абаад, эндэ хэды хүшэр хүндэ байдалай ушараашье һаань, шүдөө зуужа, бэеэ шангадхажа, энэ мэргэжэлые яһала шудалааб. Мүнөө дүрбэн жэлдэ удаагаар гэр бүлөөрөө зуун эхэ хонин бүриһөө 100-һаа дээшэ хурьга алгадгүй абанабди. Байгша ондо 606 эхэ хонидһоо 630 хурьга томо болгожо тушаагаабди. Тиигэжэ ажахынгаа эрхим хонишод Р-Д. Ц. Цыренов, В. Е. Корнев, Ц-Д. Т. Ринчинов болон бусадтай хамта колхозойнгоо хонин ажалай ашаг үрые дээшэлүүлэлсэжэ байһандаа баяртайб. Үшөөл һайнаар хүдэлхэ хүсэл түрэнэ.

Ч. РАДНАЕВ,
Зэдын районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ахалагша хонишон.

ҮНЭН . ЗҮРХЭНҺӨӨ

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев Венгриин Социалис хүдэлмэришэнэй партиин уряалаар хани ёһоной албанай хэрэгээр Венгриин Арадай Республика айлшаар ошоод байхадаа, тус ороной томо предприятинуудай нэгэн болохо Чепелиин станок бүтээлгын заводто хүрэһэн байна. Совет ороной хүтэлбэрилэгшэ заводой хүдэлмэришэдтэй үнэн зүрхэнһөө хөөрэлдэһэн байна.

«Үе саг таанадташье, бидэнэртэшье, мүн бусад аха дүү оронуудташье ондоо харгы зам үгэнэгүйл. Тэрэ зохёохы ёһоор бэдэрэлгэ хэхэ шэнэ түүхэтэ арга боломжонуудые социализмын урда табина. Бидэ байра дээрээ байха, гээгдэхэ эрхэгүйбди» гээд нүхэр М. С. Горбачев хэлээ. Энэ гүн удхатай үгэ бидэнэртэшье хабаатай. Ингэжэ хүдэлмэришэдтэй үнэн зүрхэнһөө хөөрэлдэхэ гээшэ хэды ехэ удха шанартай хэрэг гээшэб! — гэжэ Улаан-Үдын нарин сэмбын комбинадай нооһо илгадаг цехэй бригадир, КПСС-эй гэшүүн С. Я. Козулина мэдүүлнэ.

— Манай гүрэн социалис болон капиталис оронуудтай эб нэгэн, хани харилсаатай байхын хойноһоо оролдоно, эрмэлзэнэ гэжэ бидэнэр һайн ойлгодог болонхойбди. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев заводой хүдэлмэришэдтэй хөөрэлдэхэдөө, түби дэлхэй дээрэ буу зэбсэг хороохо, ядерна туршалгануудые болюулха тухай совет ороной гаргаһан үүсхэлэй хэр зэргэ дэмжэгдэжэ байһан тухай хөөрэжэ үгэбэ. Тиихэдээ США-гай хүтэлбэрилэгшэд ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые туршалгые болюулха тухай оройдоошье бодоногүй. Энэмнай балмад шэрүүн, ёһо гуримда харша ба тон аюултай политика мүн гээд манай ороной хүтэлбэрилэгшэд дахяад һануулба ха юм. Эдэ бүгэдые дэлхэйн түрүү үзэлтэй хүн зон һайн ойлгоно, мэдэнэ. Ингэжэ хүн бүхэнэй үнэн зүрхэнһөө хөөрэлдэжэ, бэе бэеэ ойлголсожо, бии байгаа һанал бодолоо олоороо хэлсэжэ, зүб хараа түсэб табиха гээшэ бидэнэртэ ашатай, туһатай байхань дамжаггүй,— гэжэ комбинадай хүдэлмэришэд А. Н. Тихонова, В. С. Логачева гэгшэд мэдүүлээ һэн.

А. ИВАНОВА,
Ленинскэ комсомолой нэрэмжэтэ нарин сэмбын комбинадай нооһо илгадаг цехэй партбюрогой секретарь.

ПЛЕНУМ БОЛОБО

Эб найрамдал хангаха совет комитедэй болон Эб найрамдалай совет жасын правлениин пленум Москвада болобо.

КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ, КПСС-эй болон Совет гүрэнэй гадаадын политическэ хараа шугамые дэлхэйн олониитын дунда тайлбарилан ойлгуулха талаар хүдэлмэри эдэбхитэйгээр ябуулха гээшэ шухала зорилгомнай гэжэ эб найрамдалай тала баримталагшад тоолодог гээд үгэ хэлэһэн хүнүүд онсолон тэмдэглэбэ. Мүнөөнэй уласхоорондын орёо түбэгтэй оршон байдалда гүрэнүүдэй болон арадуудай хоорондо харилсаа холбоо бэелүүлхэ гээшэ һунган абаха гансал зүб зам мүн. Социализмын болон капитализмын хоорондохи бэе бэедээ эсэргүү тэмсэл имагтал амгалан ёһоной мүрысөөнэй гуримаар үнгэрхэ ёһотой.

(ТАСС).

ДЭМЖЭХЭ ГЭЖЭ НАЙДАНАБ

Венгриин Арадай Республикада хани ёһоной албанай хэрэгээр ошоходоо, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев июниин 9-дэ Чепелиин станок бүтээгшэдтэй уулзажа, совет-венгер хани барисаанай митинг дээрэ үгэ хэлэһэн байна. М. С. Горбачев мүнөө сагай, ядерна зэбсэгэй үе сагай бодото байдал тухай хэлэхэ үедөө Чернобыльскын атомна станцида болоһон аюул уршаг тухай тоогтоо. Тиин ядерна элшэ хүсэ аюулгүйгөөр хүгжөөхэ уласхоорондын ёһо гурим горитойгоор бэхижүүлхэ талаар СССР-эй энээнһээ урид оруулһан тодорхой дурадхалнуудта КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь шэнэ дурадхал нэмээгээ. Энэ дурадхалай ёһоор ядерна аюулда хохидоһон хүнүүдтэ түлбэригүй медицинскэ туһаламжа үзүүлхэ, гэр байраар хангаха ба бусад материальна дэмжэлгэ үзүүлхэ тухай уялгануудые гүрэнүүд даажа абаха ёһотой болохо байна. Энэ асуудалаар хуули гурим тогтоохо тухай М. С. Горбачев дурадхаба.

Совет хүтэлбэрилэгшын эдэ үгэнүүдые сэдьхэлээ хүдэлгэн шагнаа һэм. Хүн тухай, тэрэнэй хуби заяан, ажабайдал тухай партиимнай анхарал оролдолго энэ ха юм даа!

Ш. КИТАСОВ,
юрист.

...ХИВАЙ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЭЙ ЗҮБЛӨӨН

...дай АССР-эй Министр... Соведэй заседаниин ...оо «СССР-эй гүрэнэй ...дай хүдэлмэриин гол ...үдые нэбтэрүүлгэ» гэ...уудалаар зүблөөн үн...эбэ. Түрүүшын үдэр Си... архивуудай эмхи зур...ай зональна научно...ческа соведэй заседа...адахи үдэрынь олоной ...алгатай семинар эмхид-

Архивай хүдэлмэрилэгшэдэй энэ суглаанда Буряадай, Тувагай АССР-нүүдэй Министрнүүдэй Соведэй архивуудай управлениин начальнигууд, Омскын, Томскын, Эрхүүгэй, Шэтын, Новосибирскыч, Кемеровэй облгүйсэдкомуудай, Красноярскын, Алтайн крайгүйсэдкомуудай таһагуудые даагшад хабаадаа.

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй түбэй архивуудай управлениин начальнигай орлогшо Н. П. Смоленчук «КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан, Сибириин архивай эмхи зургаануудай зорилгонууд» гэһэн элидхэл хээ.

РСФСР-эй Гүрэнэй архивай научна хүдэлмэрилэгшэ С. М. Восквитник, РСФСР-эй Гүрэнэй кинофотодокументнүүдэй архивай директорэй орлогшо Т. Н. Семенова, РСФСР-эй Главархивай ахалагша бухгалтер, түсэблэлгын финансова таһагай начальник Л. П. Хвощ болон бусад элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаба. Мүн Сибириин хизаарнууд болон областьнуудай Гүрэнэй түбэй архивуудай директорнууд, таһагуудые даагшад мэдээсэлнүүдые хэһэн байна.

Заседаниин хүдэлмэридэ КПСС-эй обкомой таһагые даагша Л. Я. Похосоев, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшын орлогшо С. В. Ангапов хабаадаба.

Манай корр.

Тарбагатайн районой «Советская Россия» колхозой Никифор Кузьмич Трифоновэй даадаг бригадын механизаторнуудта ерэһэн тус ажахын партийна организациин секретарь Павел Иванович Ефимов эдэ үдэрнүүдтэ боложо үнгэрһэн Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүдэй НАТО-гай гэшүүн гүрэнүүдтэ, Европын бүхы оронуудта зэбсэгтэ хүсэнүүдые, юрын буу зэбсэг хорооход тухай асуудалаар хандаһан Хандалгатай тэдэнние танилсуулжа байна.

В. ПЛУТТЫН фото.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

СЪЕЗДЫН ХАРАА ШЭГЛЭЭР

ХҮНҮҮДТЭЙ ХҮДЭЛЖЭ hУРАХА

КПСС-эй XXVII съездын эрилтэнүүдэй ёhоор ажал ябуулгаяа хубилгажа байhан партийна организацинуудай дунда «Искра» колхозой партийна организацие КПСС-эй Мухар-Шэбэрэй райкомдо нэрлээ hэн. Эндэ тон шухала олон асуудалнууд амжалтатайгаар шиидхэгдэнэ. Илангаяа ажалша коллективүүдые бэхижүүлхэ талаар hайн дүй дүршэл олдонхой.

Үдэ багаар тус колхозой түб болохо Хонхоло hуурин хүрэжэ ерэбэбди. Колхозой правлени орожо, партбюрогой секретарь В. И. Лоскутниковтай уулзахадамни:

— hаяхан ажалша коллективүүдые бэхижүүлхэ, кадрнуудые тогтонижоруулха асуудалаар бюрогой үргэдхэгдэhэн заседани үнгэргөөбди,— гэбэ.

hүүлэй хэдэн жэлэй туршада хүнүүдэй колхозhоо гаража ошохо ушар үгы шахуу болонхой. Колхоздо орожо хүдэлхэ дуратайшуул жэлhээ жэлдэ олошорно. Иимэ байдалтай байгаад, юундэ энэ асуудал зүбшэн хэлсэбэ гээшэбта гээд hонирхобоб.

— Бидэ мүнөөдэрэй байдал хараад hууха бэшэ, харин холын зорилготойгоор хүдэлхэ, хүн зоной hуудалай, ажалайнь эрхэ байдалые hайжаруулха хэрэгтэ саг үргэлжын анхарал хандуулха ёhотойбди, — гээд Владимир Иннокентьевич харюусаба. — Үнгэрhэн жэлдэшье нютагайнгаа олон залуушуулые колхозойнгоо гэшүүд болгожо абаабди. Ганса нэгэ муу юумэн гэхэдэ, нютагтаа хүдэлхэ дуратай залуу басагадые ажалаар хангаха аргагүй байнабди. Тэдээндэ хүнгэншэг, эхэнэрнүүдэй хэхэ ажал хэрэгтэй ха юм. Тиимэhээ энэ асуудал зүбөөр шиидхэхые оролдонобди. Үнгэрhэн жэлдэ дулаасуулагдадаг теплицэ ашаглалгада тушаагаабди. Эндэмнай мүнөө комсомол-залуушуулай коллектив, залуу басагад ажаллана. Энэ жэлдэ тэрэниие үргэдхэхэ зорилготойбди.

Энэл зуура үнгэрhэн жэлэй ургаса хуряалгын хүндэ саг hанаанда ороодхёо бэлэй. Зундаа бороотой байжа, үбhэ хуряалга, бэшэшье тэжээл бэлэдхэлгэ таряа хуряалгатай хамтараа hэн. Тиимэhээ колхозой гэшүүд нэгэ доро олон газарта хүдэлхэ баатай болоhон байгаа. Гэбэшье тэдэнэр эдэ тон харюусалгатай хүдэлмэриео газаа тээhээ хүнүүдые хэрэглэнгүй өөhэдынгөө хүсөөр дүүргэжэ, хэзээ хэзээнэйхиhээ ехэ тэжээл бэлдэhэн, гүрэндэ таряа худалдаха табан жэлэйнгээ түсэб үлүүлhэн байна. Эдэ бүгэдынь оролдолго мүнөөшье харагдана. Колхоз гүрэндэ hү худалдаха байгша онойнгоо хахад жэлэй түсэб hараар урид дүүргэбэ. Гүрэндэ мяха худалдаха даабаришье дүүргэгдэхэ.

hүүлэй жэлнүүдтэ болоhон иимэ хубилалтануудай «нюусань» юун болоноб? Ажалша коллективүүдые найдамтай кадрнуудаар бэхижүүлхэ талаар партийна организаци ямар онол аргануудые хэрэглээ гээшэб? Эдэ бүхы асуудалнуудтайгаар партбюрогой секретарьта хандабаб.

— Эндэ шухалань юун бэ гэхэдэ, парторганизациин ажал ябуулгын шиидхэхы асуудалнуудай нэгэн болохо кадрнуудтай ябуулха хүдэлмэридэ эрид хубилалтанууд болоо. Нюуха юумэн үгы. Урдань «хүнүүдтэй, кадрнуудтай хүдэлхэ» гэhэн ойлгосо ганса элдэб шатын хүтэлбэрилэгшэдые бэлдэхэ, хүмүүжүүлхэ гэhэн удхатай байгаа. Үнэн бодоод үзэхэдэ, бидэ хүтэлбэрилэгшэдөөр дуталдана бэшэ, харин юрын, олон янзын мэргэжэлтэй хүнүүдээр дуталданабди.

Тиимэhээл партбюро хүдэлмэриингөө гол шэглэлнүүдэй нэгые хүнүүдтэй хүдэлжэ hураха асуудал болгоhон байна. Урдань хүнүүдэй хүдөөhөө город ошохо ябадалые болюулха аргагүй гээд тоологдодог байгаа. Харин мүнөө бидэ энээниие зогсоожо, тогтууритай ажалша коллективүүдые байгуулжа шададаг болообди гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Энэ хэрэг хадаа партийна организациинь, бүхы коммунистнуудай түрүүшын ээлжээнэй зорилго болонхой.

Эдэ зорилгонуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ партбюро тон харюусалгатайгаар, зохёохы ёhоор хандаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Бүхы эмхинүүдэй оролдолгые нэгэ тээшэнь шэглүүлхын тула партбюрогой дэргэдэ тусхай совет бии болгогдонхой. Колхозой үйлэдбэриин ямар участок дээрэ хүнүүдэй дуталдадаг, ямар ушарhaа хүнүүдэй эндэ хүдэлхэ дурагүй байhые нарин нягтаар шэнжэлдэг байха юм. Мүн наhанайнгаа амаралтада гараха хүнүүдые элирүүлжэ, тэдэниие hэлгэхэ кадрнуудые эртээнhээ бэлдэдэг байна. Партбюро ажалша коллектив бүхэндэ партийна нүлөө үзүүлхэ зорилготойгоор коммунистнуудые тон зохидоор хубаарилан табина. Мүн колхознигуудай ажал хүнгэдхэхэ талаар түрүү технологи нэбтэрүүлхэ, гарай ажал оньhожоруулха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдана. Абтаhан хэмжээнүүдэй ёhоор бүхы нэмэлтэ продукци хүнүүдэй тоо нэмэнгүй, харин түрүү арга, оньhон техникэ хэрэглэhэнэй, ажалаа hайнаар эмхидхэhэнэй ашаар абтахаар хараалагдана.

Колхозой партбюро ажалша коллективүүдэй дотоодын байдалые саг үргэлжэ шэнжэлжэ, нөөсэ арга боломжонуудые оложо, тэрэ дары үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхые оролдоно. Эндэ ганса ажахын, техническэ нөөсэнүүд тухай хэлэгдэнэ бэшэ, харин эмхидхэлэй, үзэл сурталай хүдэлмэриин нөөсэнүүдшье оролсоно. Жэшээлхэдэ, колхозой хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд армиин албанhaа табигдаhан хүбүүдтэй, hургуули дүүргэhэн hурагшадтай уулзажа хөөрэлдэдэг байха юм. Тэдэнэр өөhэдынгөө колхозой байдал, тэрэнэй ерээдүй тухай, элдэб мэргэжэл тухай хөөрэдэг байна. Эндэхи дунда hургуулиин hурагшад аттестадтай хамта механизаторнуудай үнэмшэлгэ абадаг болонхой. Эдэ бүгэдын мүн бэшэшье хэмжээнүүдэй ашаар залуушуул түрэл нютагтаа дуратайгаар үлэжэ, эхэ, эсэгэнэрэйнгээ хэжэ байhан ажал үргэлжэлүүлхэ эрмэлзэлтэйгээр хүмүүжүүлэгдэнэ.

Кадрнуудые бэхижүүлхэ хэрэгтэ тосхоной социальна хүгжэлтэ ехэ удха шанартай гээд партийна организаци тоолоно. Энэнь тон зүб гээд hанагдана.

Колхоз тосхоноо болбосон түхэлтэй болгохо талаар ехэ хүдэлмэри ябуулдаг юм. Энэ талаар hомологдоhон мүнгэн гүйсэд хэрэглэгдэнэ. Жэшээнь, үнгэрhэн табан жэлэй туршада арбан найман гэр баригдаа. Тиихэдэ 90 квартиратай болбосон түхэлтэй шулуун гэр эхилэгдээд, энэ жэлдэ ашаглалгада тушаагдахаар хараалагдана. hүүлэй жэлнүүдтэ худалдаа наймаанай түб, столово, хүн зоной хэрэглэмжэ хангадаг комплексно пункт гэхэ мэтэ нэгэн доро нээгдээ. Соёлой байшан шэнэлэн заhабарилагдажа эхилээ. Комсомолшууд болон залуушуул өөhэдынгөө хүсөөр стадион, хоккей наадаха талмай баряа.

Эндэхи соёлой-спортивна комплекс район соогоо эрхим гэжэ тоологдодог.

Гадна колхознигуудай ажал хүнгэдхэхэ хэрэг баhал муу бэшээр шиидхэгдэнэ. hү hаалиин «Юбилейная» гэжэ фермын бүхы ажал оньhожоруулагдажа, энэ жэлдэ дүүргэгдэхэ юм. Мал шахан таргалуулдаг фермэнүүдтэ бүхы тэжээл оньhон техникын хүсөөр үгтэдэг болонхой. Намарhaа эхилжэ, hаалиин фермэнүүдтэ hаалишадай хүдэлмэри хоёр халаанда эмхидхэгдэхээр хараалагдана. Эндэ буфет хүдэлдэг. Бригадна подряд нэбтэрүүлэгдэжэ эхилээ.

Үшөө нэгэ шухала юумэн гэхэдэ, колхоз өөhэдын барилгашадай бригада байгуулжа, барилгые тусхай hалбари болгонхой юм. Бүхы барилга тэдэнэй хүсөөр хэгдэдэг. Болбосон түхэлтэй гэрнүүдшье, эндэ орохо айлда түлхюур үгэхэ хүрэтэрөө бригадын гэшүүдэй гараар хэгдэнэ. Бригадын модошо дархашуул, шулуушад, штукатур-шэрдэгшэд болон бэшэшье мэргэжэлтэд тусхай звенонууд боложо хубааранхай. Барилгашадай бригадые коммунист А. С. Хайрулин ударидадаг. Тэрэ ажалдаа тон харюусалга ехэтэйгээр, зохёохы ёhоор хандадаг хүн юм. Тэрэнэй оролдолгоор элдэб юумэ тээхэ, буулгаха хүндэ хүшэр хүдэлмэри гүйсэд оньhожоруулагданхай. Тус бригада гансашье ажахы соогоо барилга хэдэг бэшэ, районой барилгын ПМК-гай хүдэлмэридэ туhалжа, ондоо тээ элдэб барилга хэдэг юм. Бригадирай хэлэhэнэй ёhоор тэдэнэй бригада жэл соо миллион түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэхэ шадалтай байна. Энэмнай бүхэли тусхай барилгын эмхиин дүүргэхэ хүдэлмэри болоно бшуу.

Гадна нютагтаа үлэhэн залуушуулые урмашуулха, түрүүшын үедэ тэдэнэртэ туhалха асуудал зүбөөр шиидхэгдэнэ. hургуулияа дүүргээд үлэhэн хүбүүд, басагадта 3 центнер таряан, 100 түхэриг мүнгэн үгтэнэ. Харин армиин алба дүүргэhэн хүбүүдтэ 5 центнер таряан, 300 түхэриг мүнгэн бусаалтагүйгөөр үгтэнэ. Колхоздоо hайнаар хүдэлжэ, бэеэ бүхы тээhээнь харуулhан, хүдөө ажахыда шуналтай хүбүүд, басагад колхозhоо институт болон техникумүүдтэ эльгээгдэжэ hурана. Тэдэнэр колхозой стипенди абадаг юм. Мүнөө үедэ тус колхозhоо хүдөө ажахын институтда гурбан, техникумдэ нэгэ хүн hурана.

Ажалша коллективүүдые бэхижүүлхэ шухала үшөө нэгэ арга нүхэсэл гэхэдэ ажалай, ниитын журам дээшэлүүлхэ, ажалай эмхидхэл hайжаруулха хэрэг болоно. Колхоздо ажалай үедэ архидаха ушар эрид доошолоо. Энээнтэй хаа хаанагүй шанга тэмсэл ябуулагдана. Архидаhан хүнүүд тэрэ дары зүбшэн хэлсэгдэдэг болонхой. Партбюро эдэ бүхы асуудалнуудаар цеховэ партийна организацинуудай, партийна бүлэгүүдэй үүргэ дээшэлүүлхые оролдоно. Журам бэхижүүлхэ хэрэгтэ бригадна подряд ехэ нүлөө үзүүлнэ.

Онсолон хэлэхэдэ, хубилалта боложо эхилээ. Мүнөө тэрэ муу бэшэ үрэ дүнгүүдые үгэжэ байна. Гэбэшье үшөөл hанаhанда хүрэхөөр түргэноор, эдэбхитэйгээр хэгдэнэгүй гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Ажал хэрэгүүдые эмхидхэхэ, хүтэлбэрилгые hайжаруулха гэхэ мэтын гол шухала асуудалнуудаар хубилалта болоогүй байhаар. Эндэ партийна организациишье зэмэ бии. Энэ талаар тэрэ чэтэрүү, саг үргэлжын хүдэлмэри ябуулнагүй. Колхозой үйлэдбэридэ бэшэшье олон дутуу дунданууд бии байна.

Гэбэшье тогтууритай ажалша коллективүүдые байгуулха талаар ябуулhан, мүнөөшье ябуулжа байгаа хүдэлмэринь hайн үрэ дүнгүүдые үгэнэ. Мүнөө колхозой үйлэдбэриин бүхы hалбаринуудта хүнүүд дуталдахаяа болёо. Энэ хадаа «Хүдэлмэриин хүсэн дуталдана гэhэн гомдол гол түлэб үндэhэ hууригүй байна. Хэрбээ гүнзэгыгөөр хаража үзэбэл, хүдэлмэриин хүсэнэй дуталдадаггүй байhые элирүүлхээр»,— гэhэн КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидхэлэй тобшололые үшөө дахин батадхана.

М. САНДАНОВ,
манай корр.

Хүршэ республикада

ЯХАДАЙ ОРО ҮСХЭБЭРИЛЭГШЭД

Долоон хоногой туршада Баунтын госпромхозой оро үсхэбэрилдэг фермые даагша Б. М. Базаровтай хамта Яхадай АССР-тэ тээмэндэ айлшалаа hэмди. Яхадай оро үсхэбэрилэгшэдэй түрүү дүй дүршэлые хүдэлмэридөө нэбтэрүүлхэ, тэдэнэй ажабайдалтай, хангалгын ажаhуудалай албантай дүтөөр танилсаха гэhэн үг зорилгонууд эндэ хараалагдаа. КПСС-эй Яхадай обком болон республикын гүрэнэй агропром бидэндэ орошодто ошохо арга боломжонуудые олгуулжа, Верхоянскын районой «Ленинский» совхоздо самолёдоор ниидэжэ ошообди. Бидэнтэй хамта Яхадай АССР-эй агропромой ахамад мэргэжэлтэ В. И. Степанов ябалсаа. Энэ совхоз ойтой хадалиг газарта оршодог, тиимэhээ Баунтын орошодой ажалладаг байдалда тон дүтэрхүү байна.

Яхадай республикын 35 совхоздо энэ hалбари хүгжөөгдэнэ гэхэ гү, али хамтадаа 329 мянган толгой оро үсхэбэрилэгдэнэ гээшэ. Жэл бүхэндэ тэдэнэй 55 мянганиинь мяха тушаалгада ябуулагдана. Тиихэдэ ой тайгын 30 мянган зэрлиг оронуудай мяхан гүрэндэ тушаагдадаг юм. Оро үсхэбэрилгэ ехэ ашаг олзо оруулна. Жэшээнь, үнгэрhэн 1985 ондо республика дотор энэ hалбариин ашаар 4,5 миллион түхэригэй олзо доход гүрэндэ оруулагдаhан байна.

«Ленинский» совхоз 21 мянган оро, 800 толгой үхэр, 2000 толгой адуу, тиихэдэ хара үнэгэдые үсхэбэрилнэ. Эндэхи шэмэрүүн хүйтэн уларилда дадаhан үүлтэрэй үнеэдhээ жэлэй туршада дунда зэргээр 1500 килограмм hүн hаагдана. Гэбэшье оро үсхэбэрилгэhөө ондоо ажахын бусад hалбаринууд гарзада ородог байна. Харин оро үсхэбэрилгын ашаар совхоз гарза хоролтоhоо гаража, 1985 ондо 165 мянган түхэригэй ашаг олзо олоо юм.

Оро үсхэбэрилгые хүгжөөдэг Яхад орондо ганса мяхан үйлэдбэрилэгдэнэ бэшэ, мүн оронууд унаа болгогдон хэрэглэгдэнэ бшуу. Тиигэжэ тэрэнь геологуудта, ангуушадта тон хэрэгтэй байха юм. Үбэлэй үедэ адуулагшад наарта шаргаар шэнэ үбэлжөөндэ хэрэглэгдэхэ бүхы юумэеэ зөөдэг. Яхадай ажахынууд оро үсхэбэрилгын бүхы зүйлнүүдые — арhа, камус, эбэрые гүйсэд hайнаар хэрэглэхэ гэжэ оролдоно,

Совхозой мастерскойдо, мүн Якутскын гар бэлэгүүдэй фабрикада орын эбэрээр, арhаар элдэб зүйлнүүдые бүтээнэ. Тэрэ тоодо гоё hайхан хибэс-кумаланууд, национальна хубсаhан, малгайнууд, камусаар оёhон гуталнууд... Эдэ бүгэдые республикын агропромой выставкын тусхай таhалга соо хараа hэмди.

«Ленинский» совхозой мастерскойдо 7 эхэнэрнүүд арадай уран бэлигэй үндэhөөр элдэб зүйлнүүдые урлан бүтээнэ. Арhаар оймпо, кухлянка, үмдэ, унтари болон бусад хубсаhа хунар тэдэнэр оёнод. Оро үсхэбэрилгэдэ ажалладаг хүнүүд нэн түрүүн арhаар оёгдоhон дулаан хубсаhаар хангагдана. Оронуудай фермэ дээрэ Василий Мироновой бригадада айлшалхадаа, Хойто зүгэй хүйтэн газарта арhаар оёгдоhон хубсаhан тон хэрэгтэй гэжэ ойлгоо hэмди.

Орошодой дунда залуушуул олон гэжэ онсолон тэмдэглэхээр. Нёдондо жэлдэ hургуули дүүргэгшэдэй олонхинь түрэл совхоздоо ажаллахаар үлэhэн байна.

— Оронуудай фермэдэ хүдэлхэеэ ерэhэн hургуули дүүргэгшэдтэ туhа хүргэн, 150 түхэриг мүнгэ, мүн тиихэдэ 600 түхэригэй арhан тусхай хубсаhа ажахымнай үгэдэг,— гэжэ совхозой директор Иван Васильевич Степанов бидэндэ хөөрөө hэн.

Тиимэhээ hайн түлбэр[illegible]
лингай, урмашуулгын т[illegible]
абтаhан тусхай хэмжээ[illegible]
дэй, ажаhуудалай талаар
руу байдал тогтооh[illegible]
ашаар оро үсхэбэрилгын
барние залуу кадрнуу[illegible]
хангаха арга боломж[illegible]
дые совхозой дирекци б[illegible]
парткомдо олгоно.

Энэ жэлэй эхинhээ ор[illegible]
дой бүхы звенонууд бр[illegible]
на подрядай гурима[illegible]
дэлнэ.

Тус совхозой байгуул[illegible]
hаар 25 жэлэй ойн ба[illegible]
зорюулагдаhан оро үс[illegible]
рилэгшэдэй hайндэртэ х[illegible]
даха зол бидэндэ ту[illegible]
Наарта шарга дээрэ hуу[illegible]
оронуудые хүллэhэн х[illegible]
дэй мүрысөөндэ гүйлгэ[illegible]
хые хаража hонирхоо[illegible]
Арhаар угалзатуулан о[illegible]
гоё хубсаhатай уран h[illegible]
най бүлгэмэйхидэй кон[illegible]
наада хара[illegible] баясаабди[illegible]

Ажалай үндэр бүтээсэ[illegible]
лажа ябадаг залуу оро[illegible]
бэрилэгшэд олон гэжэ[illegible]
hайндэртэ мэдэжэ аба[illegible]
Залуу наhанай эрэшүү[illegible]
хамта мүн басагад олон[illegible]
рысөөнүүдтэ хабаадаба.
Үсхэбэрилэгшэд — Ях[illegible]
АССР-эй Верховно Сов[illegible]
депутат Светлана Старо[illegible]
на, республикын чемп[illegible]
Владимир Колесов гэгшэ[illegible]
танилсаабди. Үнгэрэгшэ[illegible]
дэ Владимир hайн үрэ[illegible]
гүүдые туйлаа: Тэрэ 10[illegible]
оро бүхэнhөө 90 толгой
абаhан алдартай. Харин
нинский» совхоздо үнг[illegible]
шэ жэлдэ зуун эхэ ор[illegible]
хэнhөө дунда зэргээр 76
гой түл абаhан байна.
хадаа ой тайгата зоны[illegible]
хэ байдалда үндэр үрэ[illegible]
гүүд болоно гэжэ тэмдэ[illegible]
хээр. Иимэ эрхэ байд[illegible]
адуулагдадаг оронуудай
нэгэ hүрэг соо 500—
толгойhоо олон бэшэ, т[illegible]
дэ адуулагша бүхэндэ
толгой оро даалгагдана.

Республикын оро үс[illegible]
рилдэг ажахынуудта түл а[illegible]
гын хүдэлмэридэ тон ехэ
харал хандуулагдадаг.
жэлэй туршада үсхэбэри[illegible]
дэ хэрэглэгдэдэг эрэ орон
hэлгэгдэнэ. Харин энэ а[illegible]
дал хэдэн жэлэй турш[illegible]
манай Багдаринай госп[illegible]
хоздо шиидхэгдэдэггүй а[illegible]
далнуудай нэгэн байhаар.
дорхойлбол, дүрбэн жэ[illegible]
саана манай райондо анх[illegible]
рүүшынхиеэ Шэтын об[illegible]
тиин Каларска районhоо о[illegible]
нууд асарагдаа hэн, тэрэ[illegible]
hээр Багдаринай госп[illegible]
хоздо үүлтэрые hайжар[illegible]
ха талаар хүдэлмэри я[illegible]
лагданагүй. Тиимэhээ р[illegible]
ной агропромой болон [illegible]
даринай госпромхозой х[illegible]
бэрилэгшэд энэ hалбар[illegible]
хүгжөөлгэдэ гүйсэд анх[illegible]
лаа хандуулхаар болоо.
рэшэлэн эвенкнүүдэй хэр[illegible]
hаа хадагалжа ябаhан [illegible]
бэлигые хүгжөөхэ зор[illegible]
тойгоор оро үсхэбэрилгэ[illegible]
абтадаг элдэб зүйлэй ю[illegible]
нүүдые арадай уран бүтэ[illegible]
хэрэглэхэ шухала. Мүнөө[illegible]
дэ Россошино, Джилинда [illegible]
хонуудта, мүн госпромх[illegible]
арадай уран гартан о[illegible]
бшуу.

Тиихэдэ оро үсхэбэри[illegible]
шэдэй байрлаха зохид [illegible]
нүүд (хэдэн хэhэгhээ б[illegible]
дэhэн), тодорхойлбол, «С[illegible]
рянка-3», тэрэшэлэн 2[illegible]
хүнэй унтаха «Северянка»[illegible]
жэ нэрлэгдэhэн палатка[illegible]
мэтые Якутск ошохоло[illegible]
раа hэмди. Эдэ бүгэдые[illegible]
ран» гэhэн саhан дээ[illegible]
полжордог оньhон шарг[illegible]
гү, али оронуудые хүллэ[illegible]
шаргаар шэрээд ябахаар [illegible]
Иимэ дулаан палатканууд
манай оро үсхэбэрилэгшэ[illegible]
hаяын сагта хангахабди[illegible]
жэ яхад нүхэднай найду[illegible]
ба. Тиихэдэ оро үсхэбэр[illegible]
гын hалбарида зорюулаг[illegible]
hан литература, номуу[illegible]
үгөө. Тиимэhээ Баунтын [illegible]
оной оро үсхэбэрилэгшэд [illegible]
дай оро үсхэбэрилэгшэдэй [illegible]
дүршэлые өөрынгөө ажа[illegible]
хэрэглэхэ, нэбтэрүүлхэ [illegible]
гэтэй.

В. ЧУНАВЛЕВ,
СССР-эй Журналист[illegible]
нуудай холбооной
гэшүүн.
Багдарин, тосхон.

БЭРХЭ ХҮДЭЛМЭРИШЭН

Шэнэ-Бэрээнэй гол заводто амжалта түгэсөөр ажалладаг эхэнэрнүүд олон юм. Предприяти дотор дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ тэдэнэр илажа гараhан байдаг. Тэдэнэй дундаа мүлигшэ Ольга Петровна Солдатовагай нэрэ нэгэнтээ бэшэ дурдагдаhан байха юм.

Заводой түрүү хүдэлмэришэдэй нэгэн болоhон О. П. Солдатова гурбадахи цехтэ гагнууршанаар жэл тухай ажаллаад, олонхи нүхэдэйнгөө хүдэлдэг механическа участогта ороо hэн. Эндэ мүлигшын мэргэжэл шудалха хэрэгтэнь нүхэдэйнь hурган хүмүүжүүлэгшэ байhан Надежда Апентовна Чмелева ехэтэ дэмжэhэн, туhалhан байха юм.

— Бээ даагаад хүдэлжэ эхилhэн үдэрөө мартагшагүйб. Мүлигын станок хүдэлгэхэдэ аймшагтайшье, hониншье бэлэй. Халаанай hүүлээр хүл гар хоёр булад шэнги хүндэ болошоhон байха. Тиин хүдэлмэридөө түргэн дадажа, аха нүхэдhөө дутуугүй түсэбөө дүүргэхэ гэжэ оролдогшо hэмби, — гэжэ Ольга Петровна хөөрэнэ.

Саашанхи зорилгонууд, хамта ажалладаг нүхэд тухайгаа сэдьхэлэй дулаахан үгэнүүдээр хөөрэхэдэнь, нэгэтэ шэлэhэн мэргэжэлдээ дурлаhан хүн гэжэ ойлгохоор hэн.

— hанаhан бодоhон юумээ сэхэ руунь хэлэдэг, дутуу дундануудтай эбсэжэ байдаггүй хүн юм. Хүдэлхэеэ ерэhэн залуу хүбүүд, басагадые hурган хүмүүжүүлжэ, хүдэлмэришэнэй ульгам харгыда гаргана. Тиимэhээ Ольга Петровна заводой хүдэлмэришэдэй дунда ехэ хүндэтэй болонхой,—гэжэ участогай мастер Т. П. Маслова хөөрэнэ.

1984 оной намар О. П. Солдатовагай ажалладаг коллектив хамтын подрядай гуримаар хүдэлжэ эхилээ hэн. Тэрэ сагhаа хойшо бригададань ажалай журам хазагайруулха ушарнууд болон бусад дутуу дунданууд үзэгдэхэеэ болинхой. Тиигэжэ эндэ ажалай бүтээсэ дээшэлээ, хүдэлмэриин шанар эрид hайжараа бшуу. Бригадын гэшүүд ГАЗ-51, ЗМЗ-53 түхэлэй автомашинануудай двигателиин нугаруулагдаhан 6—7 валнуудые халаанай туршада мүлинэ. Хуушан түхеэрэлгэнүүдэй орондо шэнэ станогуудые хүдэлгөө hаа, тэдэнэр үшөөшье олон валнуудые мүлихэ hэн. Тиигэбэшье бригадын коллектив ашаглажа байгаа түхеэрэлгэнүүдээ нарижуулан hайжаруулжа, халаанай даабарие үлүүлэн дүүргэнэ.

Энэ түрүү бригадын гэшүүд байгша оной туршада ехэ зорилгонуудые бэелүүлхээр шиидэнхэй. Ольга Петровна энэ жэлэй даабарие 130 процент дүүргэхэ гэhэн социалис уялга абаа hэн. Урдаа табиhан зорилгоёо тэрэ амжалтатайгаар дүүргэхэ байха. Юуб гэхэдэ, арбан нэгэдэхи табан жэлэй даабарие тэрэ дүрбэн жэлэй туршада бэелүүлhэн байха юм.

Тиигэжэ О. П. Солдатова «арбан нэгэдэхи табан жэлэй ударник», «социалис мүрысөөндэ илагша» гэhэн тэмдэгүүдээр шагнагдаа hэн.

Л. ВИЛЬМОВА.

Зунай бэлшээриие зүбөөр хэрэглэхэ

УРДА УРДЫНХИhАА ЭМХИТЭЙГЭЭР

Мал ажалда hулаханаар, hали-болихон хүдэлхэ саг гэжэ байдаггүй. Жэлэй дүрбэн сагта оролдожол ажаллаха хэрэгтэй ха юм. Тиигэбэшье малай үбэлжэлгэ болон зунай бэлшээриин хаhа гэээшэмнай бүхы малшадай, фермэ, гүүртэ, хонишодой бригада бүхэнэй эгээл харюусалгатай хүдэлмэриин үе гэжэ дэмы тоологдодоггүй ааб даа.

Тиимэhээ эдэ үенүүдтэ малшадай дунда социалис мүрысөөн шэнэ хүсэтэйгөөр дэлгэрдэг. hаяхан Загарайн районой Онохойн, Захааминай районой Ёнгорбойн совхозуудай мал ажалай хүдэлмэрилэгшэдэй хандалга уряанууд хэблэлдэ толилогдоо. Арбан хоёрдохи табан жэлэй, мүн байгша оной түсэбтэ даабаринуудые, социалис уялгануудые нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын түлөө зунай бэлшээриин хаhада эршэмтэй шангаар, тон харюусалга ехэтэйгээр хүдэлэел гэжэ тэдэнэр уряална.

Эдэ үдэрнүүдтэ манай колхозой малшадай коллективүүдтэшье үүсхэлшэдэй хандалга уряанууд зүбшэгдэн хэлсэгдэжэ байнхай.

Байгша ондо ажахын бүхы фермэ, гүүртэ, бригаданууд малаа зунайнь бэлшээридэ яhала эмхитэйгээр гаргаа, зуhалангуудтахи бүхы байра байдалшье hайнаар бэлдэгдээ гэжэ тоолонобди.

Жэшээлхэдэ, Инзагатын hү hаалиин комплексые (даагшань М. Ж. Аюрова) абаад үзэе. Эдэнэр майн hүүл багаар Худаг гэжэ газартахи зуhалангдаа зөөгөө юм. Эндэнь малай байха хуhамаг хорёонууд, дал hарабшанууд саг соогоо ябба зааhабарилагдаhан, үнеэдые оньhон аргаар hааха түхеэрэлгэ тодхогдоhон, hү хүйтэн газарта байлгаха ехэ амhарта табигдаhан байна. Илангаяа малшадай байха гэрнүүд hайн бэлдэгдэhэн, тэжээл буйлуулха цех бии болгогдоhон юм.

Тиигэжэ эндэхи үнеэд зунай бэлшээридэ гаргагдаад байхадаашье мүнөө тусхай рационой ёhоор буйлуулагдаhан тэжээл эдинэ. Жэшээлхэдэ, hаамхай үнеэн бүхэндэ үдэрэй 2 килограмм талха, мүн hаагдаhан hүнэй литр бүхэндэ үшөө 500 грамм талха бурдуур болгожо үгэнэ. Тэрээн дээрэнь үнеэн бүхэндэ 25 килограмм сенаж эдюулэгдэдэг. Комплекснхид үдэшэниинь, үглөөниинь үнеэдээ hаахадаа, эдэ тэжээлыень эдюулээд, малаа түхэрээн сүүдхэдэ адуулдаг болонхой.

Эдэ бүгэдын ашаар эндэ малай зунай бэлшээридэ гаргагдаhанhaa хойшо hү hаалинь хараа байса дээшэлжэ байна. Тэрэшэлэн нёдондо фермэ зуhаланда буугаад байhан үедөө сүүдхэдэ 12 центнер hү hаадаг байhан hаа, мүнөө үдэрэй 18,5—19 центнер hү абана. Түрүү hаалишад Е. Д. Чоинова, М. Ю. Балданова, А. Л. Бадмаева гэгшэд мүнөө үдэртөө үнеэн бүриhөө 7,5—8 килограмм hү hаана. Эдэнэр зунай бэлшээриин 4 hарада үнеэн бүриhөө 1000 килограммhaа бага бэшэ hү hаахын түлөө тэмсэхэ юм.

Июнь, июль hарада hү hаали үшөөл дээшэлүүлэгдэхэ зэргэтэй. Энэ үе соо олохон үнеэд тугаллаха байна. Гадна шэнэ түрэhэн гунжадые амяарнь бүлэг болгожо, тусгаар hайн харууhа, тэжээл дээрэ байлгажа hаанабди. Тэдэниие залуу hаалишан хүбүүн Цыбик Цыренешеев даажа абанхай.

Зуhалан дээрэ байрлаhан hаалишадай hайнаар ажаллаха, ажаhууха эрхэ байдал бии болгогдонхой. Эндэ hайнаар түхеэрэгдэhэн улаан булан бии. Тэрээн соо харуулан ойлгуулха хэрэгсэл, социалис мүрысөөнэй дүнгүүд гэхэ мэтэ ходо шэнэлэгдэжэ байдаг. Тусхай графигай ёhоор комплексно хангалга хэгдэнэ.

Бүхы дээрээ ажахы гүрэндэ hү худалдаха жэлэй түрүүшын хахадай түсэбые уридшалан дүүргэхэ гүйсэд аргатай.

Зунай hаранuудта бэлшээридэ байhан малай шэгнүүрые шадаал hаа ехээр нэмээхэ, таргалуулха гэжэ олонхи гүүртэнүүдэй малшад баhал эршэмтэйгээр тэмсэнэ. Хамтадаа 300 гаран эрэ, эмэ хашарагуудые зэргэлhэн хоёр гүүртэдэ байлгажа харадаг малшад В. Д. Абдарханов, В. Ц. Лубсанов гэгшэд ажахын түбhөө 40 гаран модо газарта зуhажа байнхай. Эдээнhээ гадна Жаргалантада дүршэлтэй үхэршэн Р. Д. Буянтуев 139 эмэ гунжадые hайнаар харууhална.

Бидэ энэ жэлдэ комплексын зунай байрын дэргэдэ тугалнуудые бэлшээхэ тээлниг барябди. Тэрэниие үтэгжүүлээд, уhалаад, мүнөө тэндээ тугалнуудые оруулланхайбди.

Өөhэдынгөө арга боломжонуудые хаража үзөөд, манай малшад зунай бэлшээриин үедэ үхэр бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сүүдхэдэ 900—950 граммhaа бага бэшээр нэмээхэ зорилготой.

Ажахыда эхэ хонидой 20, жэжэ түлгэ, хурьгадай 17 отара эмхитэйгээр зуhаландаа нүүгээ. Энэ жэлдэ урдынхиhaa эртэшэг, июниин 10—13 болотор бүхы хурьгадаа эхэнүүдhээнь hалгаажа, амяараа отаранууд болгохобди. Байгша ондо эхэ хонидые харууhалдаг 20 бригадын зургаанииинь зуун эхэ хонин бүриhөө 100-haa дээшэ хурьга түлжүүлжэ тушаанхай. Жэшээлхэдэ, үнинэй хонишод Х. Ч. Дымбрылов, С. Ч. Бальжиев гэгшэд зуун эхэ хонин бүриhөө 109—110 хурьга абажа томо болгобо.

Хонид, хурьгадай бэлшээриие hайнаар эмхидхэжэ, ноохо хайшалха болотор тэдэндэ хүсэ тамир абхуулха, таргалуулха гэжэ оролдонобди. Тиихэдэ энэ жэлдэ 2000 эрэ хурьгадые hайнаар бэлшээн, шахан таргалуулжа, тус бүриень 30—33 килограммhaа бага бэшэ шэгнүүртэйгээр мяханда тушаахаар хараалнабди. Зүүн Эрээн гэжэ газарта тусгаар түхеэрэгдэhэн байрада бэрхэ хонишон Ю. Н. Малышев 9-дэхи классай hурагшадhaа звено эмхидхэжэ, тэдэ хурьгадые харууhална.

Зунай бэлшээриин хаhада үдэр бүхэниие зүбөөр хэрэглэжэ, бүхы адууhа малые түргэнөөр таргалуулха, шэгнүүрыень ехээр нэмээхэ, hү hаалиие эрид дээшэлүүлхэ гэhэн гол зорилгоёо манай малшад амжалтатайгаар дүүргэхэ гүйсэд аргатай.

Б. БАТУЕВ,
Зэдын районой
«Коммунизм» колхозой
ахамад зоотехник.

Редакцида ерэhэн бэшэгүүдэй шэнжэлэл

ЭРИД ХУБИЛАЛТЫН ЭРИЛТЭЭР

Түрэл партиингаа XXVII съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь сүм бэелүүлжэ, арбан хоердохи табан жэлдэ хараалагдаhан түсэб, уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө республикымнай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд эдэ үдэрнүүдтэ улам оролдосотойгоор ажаллана. Тодорхойлбол, мүнөө колхоз, совхозуудай болон хүдөө ажахын предприяти, эмхинүүдэй, нэгэдэлнүүдэй малшад, hаалишад, хонишод үбэлжэлгын тон бэрхэтэй хүшэр хүндэ хаhые амжалтатайгаар үнгэргэжэ, hүрэг адууhа малаа зүлгы дулаан зунай тунга ногоотой тунгалаг уhатай бэлшээридэ гараба.

Янгинама хүйтэн үбэлэй, харалган хагсуу хабарай үдэрнүүдые урагшатайгаар дабажа, ниитынгээ адууhа малай ашаг шэмые эрид дээшэлүүлхээр тэмсэжэ байhан малшад, хонишодойнгоо ажал, зорилго тухай манай редакцида хүдөө бэшэгшэднай таhалгаряагүй мэдээсэжэ, корреспонденци, тэмдэглэлнүүдээ эльгээжэ байгаа. Жэшээлбэл, Хориин районой «Георгиевский» совхозой директор **П. Захаров** ажахынгаа хонишодой бригадануудта түл абалгын хэр зэргэ ябажа байhан тухай багахан мэдээсэл эльгээгээ. Тус совхоздо мүнөө хоёр зуутан тодоронхой. Ахалагша хонишод Г. Дондоков, Л. Цыренжапова гэгшэдэй даадаг бригаданууд эдэ үдэрнүүдтэ хурьгадаа бүрин бүтэнөөр түлжүүлжэ, ехэ шэгнүүртэйгээр эхэhээнь hалгаахаар оролдонод. Хяагтын районой Алтайн совхозой ахалагша хонишон Цыремпил Цыренжаповай даадаг отарада түл абалгын хэр ябажа байhан тухай хүдөө бэшэгшэ **С. Климов** ээлжээтэ репортажаа зорюулаа.

Жэл бүхэндэ эрхим амжалта туйлажа, гансашье ажахыдаа бэшэ, мүн район дотороо нэгэнтэ бэшэ суурхадаг Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой хонишод А. Гармаева, Д. Тыхеев, Ч. Арамхиева, П. Урабханова гэгшэдэй ажалай дүнгүүд тухай, мүн түрэл ажахынгаа тоосоото суглаан тухай багахан тэмдэглэлнүүдээ хүдөө бэшэгшэ **Б. Дондупов** Хурамхаанай районhоо эльгээгээ.

Байгша оной хабарай тарилгада эртээнhээ бэлдэжэ, энэ харюусалгата хүдэлмэриеэ эмхитэй гуримтайгаар үнгэргэхын түлөө ехэ ажал хэгдээ. Энээн тухай хүдөө бэшэгшэ **В. Жарской** бэшээ. Автор Мухар-Шэбэрэй районой «Дружба» колхозой механизаторнуудай хэжэ байhан ажал тухай ээлжээтэ репортаж соогоо харуулхые оролдоо. Мүн Кабанскын районой Байгалай ОПХ-haa **В. Цыбин** дүршэлтэй механизатор Петр Трифоновэй ажал, саашанхи зорилгонууд тухай бэшээ.

Манай хүдөө бэшэгшэд гансашье ажалай түрүүшүүл, эрхимлэhэн коллективүүд тухай бэшэ, мүн ажахынуудта машина, техникэ заhабарилгада ушардаг дутагдалнууд тухай мэдээсэлнүүдые эльгээгээ. Жэшээлбэл, Кабанскын районhоо тэндэхи «Байкальские огни» газетын корреспондент **С. Чайкин**, Мухар-Шэбэрэй районhоо «Ленинское знамя» газетын хүдэлмэрилэгшэ **М. Цыренов** гэгшэдэй бэшэhэн шүүмжэлхы удхатай статьянууд соохоо хабарай тарилгын машина, техникэ заhабарилха хүдэлмэри унжагайруулагдаа гэжэ мэдэжэ абаабди.

Байгша ондо ороohо тарянай, үбhэ ногооной баян ургаса ургуулхын түлөө дэлгэрhэн тэмсэл тухай хүдөө бэшэгшэд **Ц-Х. Гомбодоржиева** (Хори), **Е. Сурмач** (Хяагта), **Э. Будаев** (Хори), **А. Хамаганов** (Улаан-Үдэ) гэгшэд тобшо мэдээсэлнүүдые эльгээгээ.

Мүнөө колхоз, совхозуудта ээлжээтэ харюусалгата хаhань хүрэжэ ерэбэ. Нэн түрүүлэн хабарай тарилгые бүхы хүдэлмэри эдэ үдэрнүүдтэ эрхим шанартайгаар дүүргэхэhээ гадна hүрэг адууhа малаа эмхитэйгээр зуhаландань нүүлгэжэ гаргаха, мүн hаалиин фермэнүүдтэ тэжээл шанаржуулан бэлдэхэ хүдэлмэреэ таhалдуулангүй ябуулха эрилтэ табигдана. hаядаа хонидой ноохо хайшалха хаhа эхилхэнь. Энээндэ hайн бэлэдхэл хэрэгтэй. Зунай hаранuудта сагаан эдеэ улам ехээр элбэгжүүлхэhээ гадна малай шэгнүүрые горитойгоор нэмээхэ арга бии. Хүдөө бэшэгшэд энэ удаа гансашье ажалай түрүүшүүл, эрхим коллективүүд тухай бэшэ, мүн хүдөө нютагуудта хурдадхалгын, эрид хубилалтын боложо байhан тухай дэлгэрэнгыгээр бэшэhэн статья, корреспонденцинүүдээ эльгээхэ байhандань найдаанабди.

ТОМСК. Онкологиин бүхэсоюзна институдай Сибириин филиалда хабдартай үбшэ аргалха зорилгоор электронно элшэнүүдые хэрэглэжэ эхилэнхэй. Томскын политехническэ институдай дэргэдэхи ядерна физикын эрдэм-шэнжэлгын институдай мэргэжэлтэдэй зохёон бүтээhэн V-120 гэhэн бага хэмжээнэй циклотрон эмшэлхы арга боломжотой элшэнүүдые сасадаг юм. Тиигэжэ медигүүд болон физигүүдэй хамтын оролдолгоор шэнэ түхэлэй медико-биологическа комплекс байгуулагдаба.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: бага хэмжээнэй бетатроной элшэ хүсэ хэрэглэхэ гэжэ врач-радиолог П. Полищук, радиологиин таhагай ахалагша инженер И. Демидов гэгшэд бэлдэжэ байна.

ТАСС-ай фотохронико.

Совет орон дотор

ЕХЭ УРГАСА АБАХА ХАРААТАЙГААР

АЛМА-АТА. Казахстанай таряашад 13,3 миллион гектар талмайда хабарай шэниисэ таряа.

— Үндэр баян ургаса абаха хараатайгаар бүхы хүдэлмэри хэгдэhэн байна,— гэжэ республикын Госагропромой управлениин начальник В. Лушаков хэлэнэ.— Колхоз, совхозуудай тарялангай 90 шахуу процентдэнь севооборотууд нэбтэрүүлэгдэнхэй. Тарялангай гурбанай нэгэ хубидань ашаг үрэтэй технологёор тарилга хэгдэдэг. Тиигэжэ ган гасуур недондо жэлдэшье гектар бүриhөө 5 центнерээр ехэ ороohон хуряагдаhан байгаа.

Гол түлэб бригадна подрядаар хүдэлдэг болоhон тарян ажалай бригаданууд 5 миллион гектар тарялан дээрэhээ 3,2 миллионhoo бага бэшэ тонно ороohо нэмэжэ абахые хараална. Таряашад газарай хүрьhэ hайнаар элдүүрилhэн, бардамаар үтэгжүүлhэн, үндэр баян ургаса үгэдэг сортын үрэhэ хүрэнгөөр тарилга хэhэн байна. Шэлдэн хатуу шэниисын тарялангай 1,5 шахуугаар үргэдхэгдэhэниинь баhал шухала.

Хура бороohоо боложо, тарияашад түхэрээн сүүдхын графигаар хүдэлhэн, тарилгые хурдадхаха бүхы нөөсэнүүдые элсүүлhэн байна. Тиигэжэ тарян жэгдэ гаража захалаа.

Мүнөө жэлдэ тарияашад 12,8 миллион тоннohoo бага бэшэ шэлдэн хатуу шэниисэ гүрэндөө худалдаха гэжэ түсэблэнэ.

ХОЛЫН ХОЙТО ЗҮГЭЙ РАЙОНУУДТА ЗОРЮУЛАГДАНА

МИАСС (Челябинска область).
Эндэхи автомобилиин завод[illegible]
«Урал-5920» түхэлэй гэнж[illegible]
түрүүшын транспортерн[illegible]
болзорhоо урид хабсаргагда[illegible]
Тюмениин хойто районуу[illegible]
эльгээгдээ. Эдэ хүсэ ехэт[illegible]
машинанууд намаг газараа[illegible]
бутархай саhан дээгүүр 8 [illegible]
но хүрэтэр ашаа зөөхэ арга[illegible]
юм.

— Ороной холын Хойто [illegible]
гэй харгы муутай районуу[illegible]
тусгаар зорюулжа, иимэ тр[illegible]
спортернуудые бүтээгээ х[illegible]
ди,— гэжэ ахамад конструкт[illegible]
А. Романченко хэлэнэ. Тэдэн[illegible]
часай 7—12 километр тү[illegible]
ноор ябадаг, байшаhан тр[illegible]
торнуудые, бусад техникэ[illegible]
тажа гаргаха аргатай юм. [illegible]
дэнэр Баруун Сибириин неф[illegible]
ба газ олзоборилогшодто[illegible]
туhатай байха ёhотой.

Иимэ машина бүтээхэ цех[illegible]
түрүүшын ээлжээн ерэхэ ж[illegible]
лэй hүүл тээшэ ашаглалга[illegible]
оруулагдаха юм. Тиимэhээ [illegible]
томобиль бүтээгшэд хабсарг[illegible]
гын саг зуурын талмайхан[illegible]
дые түхеэрhэн байгаа. Эн[illegible]
жэлhээ эхилжэ, эндэхи авто[illegible]
мобиль бүтээгшэд хэдэн ар[illegible]
баад иимэ машина хабсаргах[illegible]
уялга абаа.

...АЙМНАЙ ЗАЛУУ ХАЛААН

...ҮСХЭЛЫЕНЬ БАДАРУУЛХА

[illegible] организацила ВЛКСМ-эй 86 гэшүүн тоологдоно.

Манай ОПХ-гай бэрхэ хүдэлмэришэдһөө комсомолнууд, залуушуул ихэшэ абан хүмүүжэнэ. Механизаторнууд Иван Игумнов, Александр Ничаев, Николай Овчинников гэгшэд [illegible] трактор, машинаа яһала һайнаар бэлдэһэн. Хамтадаа 3108 гектар тарялан дээрэ орооһото ургамалнууд. Тэрэ тоодо 1100 гектарта шэниисэ, 1500 гектарта обеос болон бусад таригдаа.

Калёново, Ключи нютагуудта үнгэргэгдэһэн суглаан дээрэ овощ ургуулагшад уялгануудаа баталба. Залуу хүдэлмэрилэгшэд, партиин гэшүүн Ю. Н. Семенов, Ц.Х. Ш. Цырендоржиева гэгшэд [illegible] Мүнөө жэлдэ 9455 центнер овощ ургуулха гэһэн түсэбөө 9800 центнертэ хүргэхэбди [illegible]

Гүрэндэ мяха худалдаха жэлэй түрүүшын кварталай түсэбые ОПХ-гай хүдэлмэрилэгшэд үлүүлэн 118 процентдэ хүргэһэн байна. Зүгөөр гүрэндэ һү тушааха түсэбөө бэелүүлээгүй. Ямар ушарһаа һаалишаднай баталһан түсэбөө дүүргээгүйб? Нэн түрүүн тэжээлэй талаар һаамхай малнууд гүйсэд һайнаар хангагдаагүй байгаа. Тиихэдэ ажалай журам сахиха талаар дутагдалнууд ушараа. [illegible] ...һан алдартай. Харин тэрээнтэй мүрысэдэг Виктор Мельник зуунһаа 107 хурьга абаа.

[illegible]

Л. БОБОЕВ,
Ивалгын ОПХ-гай партиина комитедэй секретарь.

[...]г үрэтэ ажалай, элүүр энхэ байдалай түлөө

...ЭМСЭЛЭЭ ЭРШЭДХЭХЭ

[illegible]

...ведэй гүйсэдком (түрүүлэгшэнь Д. Б. Жалсанов) хүн зоной амарха, сэнгэхэ ябадал эмхидхэхэ талаар тааруу хэмжээнүүдые абаха ёһотой.

Мүн тосхонуудта спорт болон физкультура хүгжөөхэ хүдэлмэри бодотоор эрхилхэ саг ерээ. Спортивна талмайнууд, хэрэгсэл түхеэрэлгэнүүд, мүнөөнэй эрилтэдэ харюусаха стадионууд ажахынуудай түбүүдтэ дуталдана.

Архидалга ба алкоголизмтай тэмсэхэ тухай Указай гарамсаар бүхы совхозууд, организацинууд болон эмхи зургаануудта, промышленна предприятинуудта архидалгатай тэмсэхэ һайн дуранай бүлгэмүүд эмхидхэгдэжэ, тэдэнэй түрүүлэгшэдээр директорнууд болон бусад хүтэлбэрилэгшэд һунгагдаһан юм. Бүлгэмүүдэй гэшүүд архидалгагүй байдалые үсэд нэтэрүүгээр дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Партийна, профсоюзуудай эмхинүүдэй хүтэлбэри доро ажалаа зүбөөр, ашаг үрэтэйгөөр эмхидхэдэг бүлгэмүүд олошоржо байнхай. Онсолбол, Зэдын комбинадай Холтоһоной уурхайн һайн дуранай эхин организациин гэшүүд (түрүүлэгшэнь уурхайн начальник П. А. Костылев) архитай нүхэсэгшэдтэй шанга тэмсэл ябуулна. Архиншадта, тэлэрүүлгын газарта ходо орогшодто, ажалаа хаягшадта, үйлэдбэриин ба ажаһуудалай гурим ба журам эбдэгшэдтэ эсэргүү олон тоото шанга хэмжээнүүдые бүлгэмэйхид абажа, хэһээлтэнүүдые тоходог юм. Мүнгэн шангуудые, 13-дахи салин хүлһэ xaһaxa, гэр байра абалгые хойшолуулха, амаралтыень үбэлэй хаһада үгэхэ болон бусад хэһээлтэ тохогдоно.

Халуун уһанай болон электрын элшэ хүсэнэй цехэй архидалгатай тэмсэхэ найман гэшүүдһээ бүридэһэн бүлгэм (түрүүлэгшэнь В. Н. Глыбин) муу бэшээр ажаллана. 1986 оной эхинһээ эндэ 6 заседани зарлагдажа, хамтадаа 22 хүнүүдэй гэм зэмэтэ ябадалнууд харагдаба. Тэдэнэй 15-да шанга һануулга донгодолгонууд соносхогдоо, 5 хүн бүхыдөө 170 түхэригөөр ялада унагаагдаа, архида орошоһон П. Антипов архиһаа аргалуулха профилакторидо, Г. Шангин, Б. Ландин гэгшэд наркологическа таһагта эльгээгдээ. Журам эбдэгшэ залуу хүдэлмэришэд Ландин, Кочетов гэгшэдэй гэр бүлынхидтэ һануулгын бэшэгүүд барюулагдаа.

Ажалдаа, гэр бүлэдөө архидалга тон муу ябадал гэжэ мэдэрэгшэдэй тоо олошорно. Жэшээлхэдэ, Харацайн совхоздо алкоголизмтай тэмсэхэ талаар ниитын эмхинүүдэй ябуулдаг ажал хэрэгүүдые хаража үзэе.

Архидалгатай тэмсэхэ бүлгэмые совхозой директор Б. Б. Гомжапов толгойлно. 1985 оной июнь һараһаа 1986 оной март болотор архидаһан, журам хазагайруулһан, хуули ёһо эбдэһэн 77 хүнүүдэй хэрэгүүд харагдаба. Тиихэдэ 9 эрхэтэд хоёр дахин, хүдэлмэришэн Б. Ц. Очиров гурбадахияа бүлгэмэй заседанида зүбшэгдөө. Бүлгэмэй гэшүүд архидагшад тухай 87 хэрэг хаража үзөө. Коммунистнууд Д. Б. Хабитуев — отделениин зоотехник, М. Ш. Гуляев — механизаторнуудай бригадир, хүдэлмэришэд В. Б. Гончиков, Х. Ц. Цыренов, мүн бусад архиншад 30-һаа 50 түхэриг хүрэтэр мүнгэн яла түлөө. Ветврач, партиин гэшүүн Б. Б. Шагдуржапов мэдэлэйнгээ ажалшадтай хамта хүдэлмэриин сагта архи ууһанайнгаа түлөө 100 түхэригэй ялада унагаагдаһан байна. Бүхыдөө 3125 түхэриг мүнгэнэй яла архидагшадта тохогдоо.

Архидалгатай тэмсэдэг бүлгэмэй ажалда дутуу дунданууд бии. Хэрбээ 1985 оной июньһээ сентябрь болотор һара бүридэ 15—20 хүнүүдэй гэмтэ ябадалнууд харагдадаг байбал, 1985 оной октябрьһаа 1986 оной март гаратар оройдоол 22 архиншад хэһээгдээ. Тиихэдэ заримашуулай ажал дээрээ архидаха ушарнууд нилээд олоор дайралдадаг. Хүдэлмэриин сагта архидажа, яла түлэһэн хүнүүдэй үдэрэйнь салин хүлһэн дүүрэнээр түлэгдэнэ. Тэдэнэр мүнгэн шангайнгаа оройдоо 5—10 процентһээ һалгаагдадаг заншалтай. Архида нэтэрүүгээр орогшодые эмшэлхэ, эрхыень хаһаха болон бусад хэмжээнүүд огто мартагдана. Эдэ шалтагаануудһаа уламжалан, совхоздо ажалай журам ба гурим сахилга һула байдалтай. 1985 ондо гүйсэд бэшэ бүридхэлэй дүнгөөр 1401 хүн ажалдаа гараагүй. Энэ жэлдэ 352 хүн ажалаа хэнгүй зайгуултаба. Нүхэдэй сүүд, эхэнэрнүүдэй совет бага зэргэшье ажал ябуулнагүй.

Үнгэрһэн жэлэй туршада районой захиргаанай органууд архиншадые, ниитын гурим эбдэгшэдые элирүүлхэ хүдэлмэриеэ һайжаруулжа ажалша коллективүүдтэй, олониитэтэй харилсаа холбоогоо нилээд бэхижүүлээ. Иимэ хэрэгэй дүнгүүд муу бэшэ. Ажал дээрээ архи ууһан 57 хүнүүдые дотоодын хэрэгүүдэй хүдэлмэрилэгшэд хэһээлтэдэ оруулба. Мүн ажалай сагта архидалгада хабаадалсаһан, үйлэдбэри дээрэ архи ууха ябадалтай тэмсэл ябуулха уялгаяа мартаһан 15 хүтэлбэрилэгшэдтэ гэм зэмэ тохогдоо.

Архи худалдаха гурим хазагайруулха 19 ушарнууд элирүүлэгдэбэ. Архи нэрэһэн 2 эрхэтэд хэһээгдэбэ. Архидалга ба алкоголизмтай тэмсэхэ тухай Указай үндэһөөр район соо 1394 хүнүүдтэ 40 мянган түхэригэй яла тохогдоо. Архидалгатай тэмсэхэ бүлгэмүүдтэ 1390, нүхэдэй сүүдүүдтэ 175 хүнүүдэй хэрэгүүд харагдаһан байна. Хатуу харын халуунтайгаар автотранспорт жолоодоһон 184 эрхэтэд хэһэгдээ.

Закаменск хотодо, ажалшадай һууринуудта, илангаяа хүдөө тосхонуудта архидадаг эрхэтэдэй тоо эрид үсөөржэ байгаашье һаа, ажаһуугшадай дунда ябуулагдаха ойлгуулалжын, хуули болон гурим журам сахилга һайжаруулгын хүдэлмэриин хэмжээн нилээдгүй ехэ байна. Нэгэ һанал бодолтой, нэгэ хараатай олониитын хүсөөр урдын сагай уршагта үлэгдэл хүн зоной архидалга усадхагдаха ёһотой. Ингэжэ КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые амжалтатайгаар бэелүүлхэ ашаг үрэтэй үндэһэнүүдэй нэгэн байгуулагдаха ушартай гэээшэ.

А. САНГАДИЕВ,
Захааминай районой прокурор.

Социалис оронуудаар

ПРАГА. Чехословаки дотороо, мүн хилын саанашье суутай болоһон Острава хотын Витковицкэ хүндэ машина бүтээлгын комбинадай коллектив эрдэм ухаанай болон техникын шэнэ түйлалтануудые үйлэдбэридэ эдэбхитэйгээр нэбтэрүүлдэг юм.

Мүнөө үедэ тэдэнэр нээмэл аргаар нүүрһэ малтаха «К-2000» түхэлэй хүсэтэй экскаватор бүтээжэ байнхай. Тэрээндэ ЭВМ, залан хүтэлбэрилгын автомат ба телевизионно түхеэрэлгэнүүд тодхогдохо. Максим Горькиин нэрэмжэтэ шахтада (Хойто Чехиин нүүрһэнэй уурхай) шэнэ экскаватор зорюулагдана.

СОФИ. НРБ-гэй хара металлургиин түрүү предприяти болохо Кремниковско комбинадай хүдэлмэрилэгшэдэй гэр байрын эрхэ байдалые һайжаруулха тухай Болгариин ниислэлэй хүтэлбэрилэгшэд саг үргэлжэ анхарал оролдолго гаргадаг. Тэдэнэрэй ажаһууха шэнэ район баригдажа эхилэнхэй. 70 гектар талмай дээрэ ойрын ерээдүйдэ мүнөөнэй байшангуудай кварталнууд бии боложо, 16 мянган металлургнууд түбхинэхэ байна. Ерэхэ жэлһээ эхилжэ, тэдэнэр шэнэ гэрнүүдтэ орожо эхилхэ. Һургуулинууд, хүүгэдэй комбинадууд, худалдаа наймаанай болон ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгын эмхи зургаанууд, спортивна барилганууд, амаралтын талмайнууд баригдахаар хараалагданхай. Хүдэлмэриинь газарһаа холо бэшэхэнэ «металлургнуудай хото» түбхинэхэ юм.

БЕРЛИН. Социалис оронуудай Наукануудай академинүүдэй тоолон тодорхойлхо техникын ба информатикын талаар координационно соведэй ээлжээтэ заседани эндэ хүдэлмэреэ түгэсхэбэ.

Болгариин, Венгриин, Вьетнамай, ГДР-эй, КНДР-эй, Монголой, Польшын, Советскэ Союзай болон ЧССР-эй Наукануудай академинүүдэй түлөөлэгшэд протоколдо гар табяа. Шэнэ үеын тоолон тодорхойлхо техникэ байгуулха, 2000 он болотор хугасаада СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай эрдэм-техникын дэбжэлтын комплексно программые бэелүүлхэ зорилгоор социалис оронуудай шэнжэлхы эмхи зургаанууд хамтаран ажаллаха гээд тэрээгээр хараалагдана.

Шэнэ үеын тоолон тодорхойлхо түхеэрэлгэнүүдые байгуулха асуудалнуудаар координационно соведэй научна журнал хэблэхэ тухай шиидхэбэри баталан абтаа.

БУДАПЕШТ. Венгриин Дьер хотын вагон болон машина бүтээлгын «Раба» завод Советскэ Союзай предприятинуудтай харилсаа холбоогоо жэлһээ жэлдэ үргэдхэнэ. Мүнөө жэлдэ эндэхи машина бүтээгшэд аха дүү ороной партнернуудтаа 260 миллион түхэригэй продукци эльгээхэ юм. Автобусой, троллейбусэй, ашаанай автомобилиин шасси, бусад детальнууд, дизельнэ түлишоор ба байгаалиин газаар хүдэлдэг мотоорнууд олоор эльгээгдэхэ байна. Эндэхи коллективэй бүтээһэн хүсэтэй техникэ Советскэ Союзай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэ баһал эльгээгдэхэ.

ХОШИМИН. Вьетнамай Тэйнинь провинциин болон Кампучиин Кампонгтям провинциин хоорондо харилсаа холбоон амжалтатайгаар хүгжөөгдэнэ. Табан жэлэй саада тээ тэдэнэр анда провинцинууд болоһон юм. Эдэ жэлнүүдтэ вьетнам барилгашад Кампонгтямай ажалшадта арадай ажахын хэдэн шухала объектнүүдые барихадань туһалһан байгаа. Тэдэнэй дунда хирпиисын завод, уһалууриин элдэб түхеэрэлгэнүүд, телеграфно-телефонно хэлхеэ холбооной лини, һургуулинууд оролсоно. Малайнгаа тоо толгой олошоруулхадань, уһалууриин талаар мэргэжэлтэдые бэлдэхэдэнь Тэйнинь провинциинхид хүршэнэртөө туһалха болоо юм. Өөрынгөө зүгһөө Кампонгтям провинци өөһэдынгөө мэргэжэлтэдые — ой модоной хүдэлмэрилэгшэдые Тэйнинь эльгээхэ, 3 миллион сагдуул модо бэлэглэхэ юм. 1986—1990 онуудта харилсаа холбоо бэелүүлхэ тухай хэлсээндэ хоёр провинци гар табинхай.

Мүнөө үедэ арадай Кампучиин бүхы хото городууд болон провинцинууд Вьетнамда өөһэдын анда хотонуудтай, провинцинуудтай болонхой.

(ТАСС).

ВНР. СЭВ-эй оронуудай хоорондохи харилсаанай үндэһэн дээрэ байгуулагдаһан совет-венгер хамжаан ба үйлэдбэриие мэргэжүүлгэ энэ ороной алюминиин промышленностиие хурдан түргэноор хүгжөөхэ найдамтай эрхэ нүхэсэл болонхой. Республикын промышленность алюминяар бүтээгдэһэн продукци үйлэдбэрилгээ жэлһээ жэлдэ үргэдхэнэ. Жэшээ болгон, Секешфехервардахи хүнгэн холимол металлнуудай комбинадые дурдамаар. Тэрэнэй үүргэ арадай ажахые хүгжөөлгэдэ жэлһээ жэлдэ ургажа байнхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Секешфехервардахи комбинадта үйлэдбэрилэгдэһэн алюминиин прокат. ТАСС-ай фотохронико.

ВАСИЛЬ БЫКОВ: «ДАЙН ТУХАЙ ТЕМЭ ОЁОРГҮЙ»

1986 оной Ленинскэ шангай лауреадууд

— Би бэшэхэ номдоо материал суглуулжа тухашардаггүйб. Тэрэнь минии тархи соом, сэдьхэлэйм гүндэ саг үргэлжэ байдаг. Минии бэшэһэн, дурдаһан үйлэ хэрэгүүд булта үнэн ушарһаа үндэһэтэй, — гэжэ Василь Быков хөөрөө.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай дүүрэһээр дүшэ гаран жэл үнгэрөө, тиибэшье тэрэ дайн стрелково взводой командирай тушаалда фронтын харгынуудаар эхинһээнь һүүл болотор алхалжа гараһан уран зохёолшые бэеһээ холо табидаггүй юм.

Тэрэнэй бэшэһэн бүхы арбан табан туужа — «Тохорюунай хашхараанһаа» (1960 он) эхилээд, «Аюулай һүлдэг тэмдэг» («Знак беды») гэжэ 1983 ондо барлагдаһан зохёол хүрэтэрөө бултадаа дайн тухай гэхэ гү, али дайнда эсэргүүгээр бэшэгдэнхэй гээшэ. «Аюулай һүлдэ тэмдэг» гэһэн туужань Ленинскэ шанда энэ жэл хүртэбэ бшуу.

ДАЙНАЙ ТЕМЫЕ УРАН ЗОХЁОЛШО ЯАЖА ОЙЛГОДОГ ХАБ!

— Юундэл дайн тухай бэшэдэгбта?—гэжэ Василь Быковһээ уншагшадынь асуудаг.

— Би дайнда унаһан үеын хүн зоной түлөөлэгшэб... Тиимэһээл дайн тухай нюуха нюултагүйгөөр, үнэн зүбөөр хайра гамгүйгөөр тэрэниие зураглан бэшэһэн зохёол бүхэн арад зоной эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ эрхэ нүхэсэл болохо, газар дэлхэй дээрэ ажабайдалай ами таһалха зорилготой ядерна аюулые саралгада туһалха гэжэ этигэгшэб.

Василь Быков ой модоор бүрхөөгдэһэн, сэнхир нуурнуудаар хүбөөлэгдэһэн белорус һууринда 1924 ондо түрэһэн юм. Арбан табатайдаа тэрэ уран һайханай училищада ороһон аад, хоёр жэл болоод фронт мордоо һэн. Тэрээнтэй хамта ябаган сэрэгэй училищи дүүргэһэн 80 эдир хүбүүдэй оройдоол дүрбэниинь амиды үлэнхэй гэжэ өөрөө Быков хөөрэдэг.

Тэрэ иигэжэ һанамжалдаг:

—Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайн тухай үнэн зүб юумэн яһалал бэшэгдээ гээшэ. Зүгөөр энэ дайн тухай темые уг унгяарнь удхалан харуулһан зохёол үшөө барлагдаагүй, юуб гэхэдэ, энэ темэ оёоргүй гүнзэгы ха юм.

ЗҮРИЛДӨӨНЭЙ ЭГЭЭЛ ЭРМЭГ ДЭЭГҮҮР

Дайнай үедэ ажабайдал үхэл хоёрой эрмэг дээгүүр ябаха онсо тиимэ эрхэ байдал саг үргэлжэ ушардаг. Энэнь гайхалшьегүй ааб даа, юуб гэхэдэ, дайн гээшэмнай хүнэй шадалай ямарые шалгадаг байна. Иимэл юрэ бусын эрхэ байдалда хүн ямараар бэеэ абажа ябанаб, ямар ябадал гарганаб гэһэн асуудал Быковые нэн түрүүн һонирхуулдаг юм.

Жэшээлхэдэ, «Хүшөөгэй хабтагай» («Обелиск») гэжэ туужын герой багша Алесь Мороз гэдэг партизан отрядай зэргэдэ ороод ябатараа, бүхы һурагшадыемни фашистнууд барижа хаагаа гэжэ дуулажархина. Хэрбээ багшаяа олоо һаатнай, таанадые табихабди гэжэ найдуулаа ха. Мороз маргажа байнгүй немецүүдтэ бэеэ тушаана. Иихэдээ һурагшадаа абархаб гэжэ этигэнэгүй, мэхэ гэжэ һайн мэдэбэшье, ухаан сэдьхэлэйнгээ уялгые дүүргэжэ, хүмүүжэмэлнүүдтээ хамта ами наһаяа Эхэ оронойнгоо түлөө үгэнэ бшуу.

«Сотников» гэжэ туужа Быковэй эгээл эрхим бүтээлнүүдэй нэгэн мүн. Тэрэнэй удхаар бүүлгагдаһан «Восхождение» гэжэ фильм дэлхэйн олохон оронуудта харуулагдажа, үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө. Хоёр совет тагнуулшад — Сотников ба Рыбак — юрэ бусын эрхэ байдалда орошоно. Нэгэн гэбэл, Эхэ орондоо урбажа, ами наһаяа абарха, үгы гэбэл, нэрэ хүндэеэ тооһогүй сэбэрээр абажа ябаад, алуулха ушартай болоно ха. Бэе махабадаар һула, Рыбагтаа аляагаараашье шахуу хүрэхэгүй байбашье, Эхэ орондоо үнэн сэхэ Сотников эрэлхэг габьяа харуулха хаба шадалтай байһанаа батална. Тэрэнэй сэдьхэл сэбэр, эрмэлзэлынь арюун...

Уран зохёолшын зарим туужануудда дайнай тон юрыншье һаа, үнэн дээрэ сэдьхэл зүрхэ урбуулма үйлэ хэрэгүүдтэ зорюулагданхай.

—Тон юрын эрхэ байдалда, хүндэ огто мэдэгдэнгүй үхэн хосорхо гээшэ сэдьхэлдэ тудадаг эгээл хүшэр шалгалта мүн,— гэжэ Василь Быков нэгэтэ бэшэ хэлэһэн байдаг.

«АЮУЛАЙ ҺҮЛДЭ ТЭМДЭГ»

Белоруссиин нүгөөдэ мэдээжэ уран зохёолшо Алесь Адамович (Василь Быковэй һайн нүхэр) тэрээн тухай иигэжэ хэлэһэн байдаг: «Арад зоной ухаан бодолой гүн сооһоо, мэдэрэл сооһоо, арадай дурасхаал сооһоо тэрэнэй зохёолой булаг бурьялан гарадаг». «Аюулай һүлдэ тэмдэг» гэһэн туужа уншахадаа, энээндэ эсэслэн этигэхэт.

Һаһатайшаг болоһон үбгэ һамган хоёрой — Петрок болон Степанидын — хуби заяан фашис эзэмдэлгын үедэ тон тодорхойгоор туужа соо зураглагдана. Немец булимтарагшадай бии болоһон түрүүшын үедэ тэдэ хоёр амиды үлэхын, бишыхан ажахыгаа һандаргахагүйн түлөө бүхы һанал бодолоо зорюулна. Теэд дайн гээшэмнай хүниие дайрангүй гарадаггүй бшуу. Тиимэ жама ёһотой ха юм. Петрок өөрыгөө абархын, гэр байдалаа аршалхын тула дайсадта һаймһараадшье үзэнэ. Зүгөөр тэрэнь Петрокто туһалнагүй. Омог сэдьхэлтэй, ухаан бодолоор түгэс, тэсэбэреэр һайн Степанидань ондоо зам абаһаар шэлэнэ. Юуб гэхэдэ, тэрэ хаба шадалаараа, арга боломжоороо немецүүдһээ үһөөгөө абахаяа оролдоно. Ондоогоор хэлэхэ һаа, Степанидын образ ёһотойл арадай түлөөлэгшын образ гэжэ ойлгогдоно, тиимэшье гээшэ ааб даа. Ямаршье юумэһээ сухарихагүй, нэгэл һаналаа табидаггүй, нугаршагүй зориг-той хүнэй образтой һайхашаан танилсанабди.

— Мүнөө үеын уншагшада дайн сэрэг тухай бэшэгдэһэн зохёолнууд ямар удха шанартайб?—гэжэ Василь Быковһээ асуухадань, иигэжэ хэлэһэн байдаг.

— Нэн түрүүн шэнэ дайнай аюулые һүжэрөөхэгүй гэһэн удха шанартай. Сэхыень хэлэхэдэ, үнгэрһэн дайнай асарһан һүйдхэл тухай яажа мартажа болохоб. Дайнай аюулай хэды шэнээн һүреэтэйе тэрэ үеын байдалһаа ойлгожо абаха гээшэ илангаяа шухала гэжэ һананаб: тэдэниие мүнөө үеын үйлэ хэрэгүүдэй хүгжэлтэтэй холбон бодомжолхо хэрэгтэй бшуу. Энэл шалтагаанһаа уламжалан, дайнай материал дээрэ зохёолоо бэшэхэ, уншагшадтаяа хөөрэлдэхэ ушартай болодогби. Зүгөөр энэ гол шалтагаанһаа гадна, бусадшье шалтагаанууд байгаа юм бэзэ.

Ажабайдалай аса харгы дээрэ гараһан хүн нэгэл дахин зам өөрөө, хэнэйшье туһаламжагүйгөөр шэлэхэ баатай болодог. Уран зохёол гээшэ уншагшадтаа зүб алхам хэхэдэнь туһалха зорилготой. Энэ алхамдань хүнэй ухаан сэдьхэлэй, жама ёһоной үүргэ тухай баһал мартажа болохогүй гээд һануулха байнаб.

Николай НАЗАРОВ,
(АПН).

ТАСС ХИЛЫН СААНАҺАА

ЭБ НАЙРАМДАЛ САХИН ХАМГААЛХА

Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүдэй Политическэ зүбшэлэлгын комитедэй зүблөөн, Чепелиин станок бүтээгшэдэй митинг дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой хэлэһэн үгэ дэлхэйн олониитын гол анхаралда байна. Социалис оронууд эб найрамдал сахин хамгаалха, аюулгүй байдал бэхижүүлхэ гээшэ гол зорилгомнай гэжэ тоолоно, ядерна дай зайсуулан сараха, ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые усадхаха, замбуулиниие «одото амгалан тайбан байдалай» оршом болгон хубилгаха талаар шэглүүлэгдэһэн бүтэмжэтэй үүсхэлнүүдые гаргана, гээд элдэб оронуудай политическэ болон ниитын элитэ мэдээжэ ажал ябуулагшад, олониитэдэ мэдээсэл дамжуулдаг гадаадын оронуудай хэрэгсэлнүүд ондолон тэмдэглэнэ.

АМГАЛАН БАЙДАЛАЙ ДЭЛГЭЭТЭЙ НОМ

[illegible]

хоёр уласхоорондын эмхи — ЮНЕСКО болон Харилсан Туһалалсалгын Совет тус ярмагта хабаадаа.

Хилын саадахи оронууд сооһоо Советскэ Союз эгээн ехэ экспозици харуулаа гээд тэмдэглэлтэй. КПСС-эй XXVII съездын дүнгүүдтэ болон дэлхэй дээрэ эб найрамдалай бата бэхи үндэһэ байгуулха зорилготойгоор асари ехэ тэмсэл ябуулжа байгаа манай ороной хүн зоной хүсэл эрмэлзэл харуулалгада эндэ онсо анхарал хандуулагдаһан байна. Жэшээлхэдэ «Политиздатаар» барлагдан гараһан КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр М. С. Горбачевой «Шэлэгдэмэл үгэнүүд ба статьянууд» гэһэн нэгэ боти олоной зүгһөө халуун анхарал татаа.

Яармагай ээд болохо Польшын Арадай Республикын дурадхаһан экспозици нилээд һонирхолтой байгаа гээд тэмдэглэлтэй. Поляк хэлэн дээрэ барлагдаһан В. И. Ленинэй бүхы зохёолнуудайнь суглуулбари эндэ түрүүшынхеэ табигдаа.

— Мүнөө жэлэй яармаг урда жэлнүүдэйхиһээ нилээд үргэн хэмжээтэй байхаһаа гадна, олон ондоо гүрэнүүдэй полиграфистнуудай дунда тон нягта харилсаа холбоо байгуулха арга олгоо,— гэжэ яармагай генеральна директор Януш Паляч ТАСС-ай корреспондентдэ мэдүүлһэн байна.

ТАСС-ай корр.

КОРЕЙЕ ЯДЕРНА ЗЭБСЭГ ХЭРЭГСЭЛГҮЙ ЗОНО БОЛГОХЫН ТҮЛӨӨ

ПХЕНЬЯН. Корейн хахад аралые ядерна зэбсэг хэрэгсэлгүй амгалан тайбан зоно болгохын түлөө уласхоорондын конференци сентябрь һарада КНДР-эй ниислэл хотодо зарлагдаха юм. Конференцидэ бэлэдхэл хэхэ комитедэй толилуулһан мэдээсэл дотор энээн тухай хэлэгдэнэ.

США-гай хараа шугамые Азида болон Номгон далайн оршондо бэелүүлхын тулада Пентагон Урда Корейе ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдэй тулга болгонхой, гээд КНДР-эй газетэнүүд тэмдэглэнэ. Американ засагаархидаар дэмжэгдэдэг Сеулай засаг захиргаан дайн дажарта улам ехэ бэлэдхэл хэнэ. Корейн хахад арал дээрэхи байдалые бүри һүжэрөөн муудуулха зорилготойгоор зэбсэгтэ ябуулгануудые үүсхэдэг байна. Урда Корейдэ Холбоото Штадуудай хэдэн мянган һомо хэрэгсэлнүүдые ноосэлһэнинь багадаад, шэнэ үеын химическэ зэбсэг хэрэгсэлнүүдые — бинарна һомо хэрэгсэлнүүдые асарха гэжэ түсэблэнэ. Корейн газар дээрэ США-гай иимэ зэрхэг түримхэй бэлэдхэл хэжэ байхадань, Азидахи болон бүхы дэлхэй дээрэхи амгалан тайбан байдалда горитой аюул тохёолдуулагдана. США аюултай ябуулгануудаа болюулжа, сэрэгүүдээ Урда Корейһээ гаргаг лэ гээд эб найрамдалые хүсэдэг бүхы хүсэнүүдтэй хамта корей арад эрилтэ табина.

КНР-эй МИД-эй НОТО

ПЕКИН. Японой гэгээрэлэй министерствэдэ һаяхан һайшаагдаһан, дунда һургуулида үзэгдэхэ түүхын шэнэ учебник тушаа КНР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министерство Японһоо Хитадта байдаг саг зуурын этигэмжэтэ тушаалтада КНР-эй МИД-эй ното барюулагдаба гээд Синьхуа агентство мэдээсэнэ.

Энэ учебник дотор «олохон газарнуудта түүхын баримтанууд бүдүүлигээр хазагайруулагдана» гээд ното соо хэлэгдэнэ. Жэшээнь, Хитадта харшаар Японой үүдхэһэн 1937—1945 онуудай зэрхэг түримхэй дайн тухай буруу хэлэгдэнхэй. «Японой сэрэгүүдэй иимэ дай хэхэ баатай» байһан шэнгеэр харуулагдана. 1937 ондо Нанкинда япон сэрэгүүдэй үүдхэһэн шуһата дайн тухай бодото байдал зорюута балартуулагдана. «Азиие сүдөөлхэ» зорилгоор «Номгон далайн оршондохи дайн» үүдхэгдэһэн байгаа гээд учебнигэй авторнууд батална.

Хитад-япон хамтын мэдүүлгэ соо Японой правительство өөрыгөө гүнзэгыгөөр шүүмжэлжэ байһанаа мэдүүлһэн, урдань хала дай хэжэ, хитад арад зондо Японой айхабтар ехэ хохидол үзүүлһэнэй түлөө харюусалгатай байһанаа мэдэрһэн юм гээд КНР-эй МИД-эй ното соо заагдана. Тэрэшэлэн «учебник соо хэгдэһэн алдуу засаха» эрилтэ табигдана.

КПВ-гэй ЦК-гай ПЛЕНУМ БОЛОБО

ХАНОЙ. Вьетнамай Коммунис партиин ЦК-гай ээлжээтэ пленум эндэ болобо. Партиин VI съездэ КПВ-гэй ЦК-гай хэхэ Политическэ элидхэлые тэрэ зүбшэн хэлсээд һайшааба, республикын партийна болон гүрэнэй органуудай хүдэлмэриие гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ үзэбэ.

Партийна зэргэнүүдые бэхижүүлхэ, партийна организацинуудай дайшалхы шадабариие дээшэлүүлхэ, демократическа централизмын гол ёһые нарииваар сахиха зорилготойгоор КПВ-гэй Уставта хэгдэхэ заһабаринууд болон нэмэлтэнүүдые пленум хаража үзэбэ. Үнэ сэнгэй бии бололгын, мүнгэнэй эрьесын ба салин хүлһэнэй талаар наймадахи пленум дээрэ баталан абтаһан шиидхэбэринүүдэй зүб байһаниинь батадхагдаба. Экономикые хүтэлбэрилгые нарижуулан һайжаруулха, ажахын тооосоондо орохо зорилгонууд хараалагдаһан байгаа.

КПВ-гэй ЦК-гай пленум орон доторхи социально-экономическа байдалые саашань тогтонижуулха замуудые хараалһан, байгша оной түсэбтэ даабаринуудые дүүргэхын ба үлүүлэн дүүргэхын түлөө хүдэлөө үргэнөөр дэлгэрүүлхые, КПВ-гэй болохоёо байгаа VI съездые ажалай шэнэ амжалтануудаар угтажа, социализм байгуулха ба Эхэ ороноо хамгаалха хоёр ехэ зорилгонуудые бэелүүлгэдэ горитой хубитаяа оруулхые коммунистнуудые, республикын бүхы ажалшадые пленум уряалба.

СССР-эй БОЛОН США-гай ДЕЛЕГАЦИНУУДАЙ ЗАСЕДАНИ

ЖЕНЕВЭ. Ядерна боло[н] замбуулинай зэбсэг хэрэгсэ[л]нүүдэй талаар хөөрэлдө[ө]нүүдтэ СССР-эй делегаци[н] үүсхэлээр СССР-эй боло[н] США-гай делегацинуудай пл[е]нарна заседани июнин 1[...]дэ болобо.

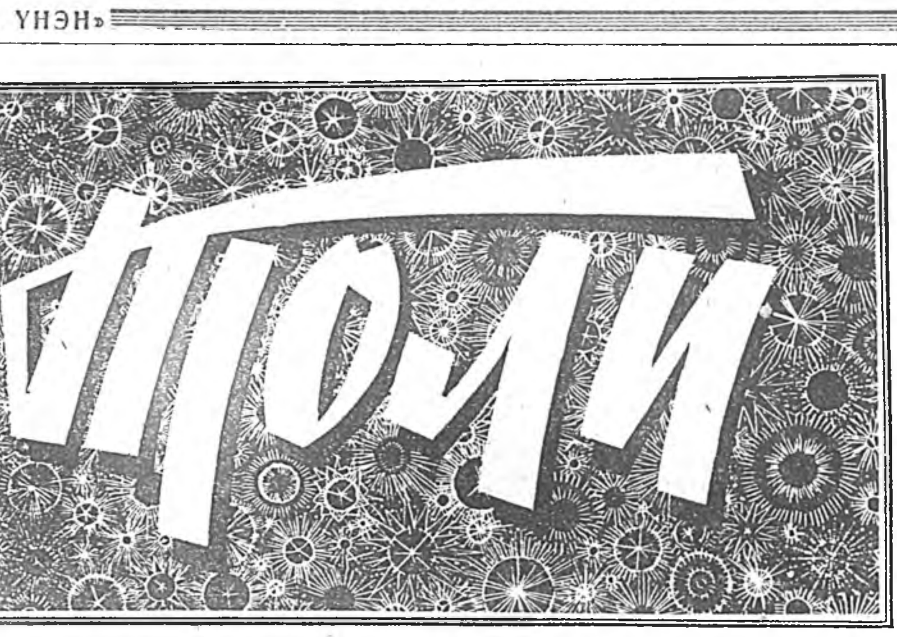
Тэрэл үдэр ядерна боло[н] замбуулинай зэбсэг хэрэгсэ[л]нүүдэй талаар совет-амер[и]кан хөөрэлдөөнүүдэй про[г]раммын ёһоор стратегичес[ки] добтолхы буу зэбсэгүүдэй т[а]лаар бүлэгэй заседани бол[о]һон байна.

ҺУНГАЛТЫН ДҮНГҮҮД СОГСОЛОГДОБО

СОФИ. Арадай засага[й] түбэй болон нютагай орг[а]нуудта үнгэргэгдэһэн һунгалтын дүнгүүд тухай түбэй һунгуулиин комиссиин мэдээсэл эндэ толилогдобо. Һунгагшадай 99,92 процентнь һунгалтада хабаадалсаа гээд, документ соо тэмдэглэгдэнэ. Арадай суглаанай депутадуудта кандидадуудай түлөө һунгагшадай 99,91 процентнь дуугаа үгэһэн байна. Мүн нютагай Соведүүдэй депутадуудта кандидадууд һунгагдаа.

Һунгуулиин кампани политическэ болон эмхидхэлэй үндэр хэмжээндэ үнгэрөө гэжэ мэдээсэл соо хэлэгдэнэ. Болгариин Коммунис партиин болон Болгариин гүрэнэй дотоодын болон гадаадын политикые гүйсэд дүүрэнээр дэмжэдэг байһанаа һунгагшад дахин харуулаа.

(ТАСС).

БУРЯАД НААДАНУУД ТУХАЙ

УЛААН-ҮДЭ хотоһоо холо бэшэ, нарһан тужын дунда сэбэр тунгалаг агаартай Дээдэ-Онгостой гэжэ газарта 1973 ондо Буряадай АССР-эй Соёлой министерствын харьяата этнографиин музей нээгдэһэн юм.

Байгал далайе тойрожо, үни холоһоо ажаһуудаг буряад, ортон болон ород-шэмээшэг арадуудай XVII—XIX зуун жэлнүүдэй ажабайдалтай мүнөө үеын хүн зониие танилсуулха зорилго дурсагдагша музейн урда табигдажа, тэндэ хэдэ хэдэн тусхай комплекснууд баригдажа нээгдэнхэй.

Дурсагдагша арадуудай урда сагай ажабайдалтай этнографиин музейдэ танилсуулхаһаа гадна арадай аман зохёол, дуу хүгжэм, наадан, ёһо заншал гэхэ мэтэнүүдэй яажа мүнөө үе хүрэтэр дамжан ерэһэн тухайнь музейн хүдэлмэрилэгшэд хүн зондо дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэдэг юм. Гадна урдань хүн зон сүлөөтэй сагтаа яажа амардаг, элдэб наада хайшан гэжэ эрхилдэг байгааб гэжэ харуулдаг. Энэ ушартай дашарамдуулан, олон зониие хабаадуулдаг буряад арадай урданай зарим наадануудые мүнөө үедэ соёлой-спортивна комплекснуудта хэрэглэбэл, таарамжатай, һонирхолтой байха аа гү гэжэ һанамаар. Тиимэһээ урданай хори буряадуудай сүлөө сагтаа бүлэг бүлэгөөрөө сугларжа эрхилдэг хэдэ хэдэн нааданууд тухай эндэ тайлбарилан хэлэхэ хүсэлтэйб.

Байгал далайн урда бэедэ ажаһуудаг хори буряадууд хадаа мүнөө үень Буряадай АССР-эй болон Шэтын областиин районуудаар, тиихэдэ Агын автономито округто ехэнхидээ ажаһуудаг. Эдэ буряадуудай анхан сагһаа хүхин сэнгэдэг наадануудые хаража үзэхэдэ, гурбан янза болон хубаардаг.

Нэгэдэхеэр, «Наадан». Эндэмнай юун ороноб гэхэдэ, «Түүдэбшын наадан», «Эрын гурбан наадан». Эдэ нааданууд ехэнхидээ зунай эхин һарануудһаа эхилэн, намарай хүйтэн болотор үнгэргэгдэдэг байгаа. **Хоёрдохеор**, «Гэрэй наадан». **Гурбадахяар**, «Шагай наадан», Урданай сагта буряад зон үдэшэндөө ажалаа дүүргээд, хэн нэгэнэйнгээ гэртэ сугларжа, һүлэмхи галай гэрэлдэ буряад хүбүүдэй баатарлиг ябадал тухай үльгэршэ үбгэнэй хөөрэхые шагнадаг байгаа.

«ТҮҮдэбшын НААДЫЕ» зунай һайхан сагта залуушуул эмхидхэдэг байгаа. Түрүүн сэлгеэ доболиг, модонһоо холошог газар олоод, үдэр гаргажа, үдэшэлэн тэрэ газартаа залуушуул түрүүтэй айл, хотон бүхэнһөө хүн зон хазаар морёор ерэжэ, түүдэбшын түлеэ суглуулжа бэлдээд, боро хараанаар түүдэг түлижэ, түүдэгэйнгээ дэргэдэ дуу, наада эхилдэг байгаа. Түрүүн олоороо хэлсэжэ, «нааданай эмхидхэгшые» томилдог байгаа. Тиигээд олоороо түүдэбшэ тойроод, дуу дуулан ябадаг һэн. Арбаад хүн хажуулдин зэргэшэд, тохоног тохоногоо дүнгэлсэн, хэдэн бүлэгөөр хойно хойноһоо һубарилдан түүдэбшээ нара зүб тойрожо, урданай ута аянгата дуунуудые татан, «түби дэлхэйн» зэдэлсэ дуулалдадаг һэн. Манай эндэ гушаад онуудаар «ёохор» хатар ехэ дэлгэржэ эхилһэн гээшэ. Тинхэдэшье түүдэбшын нааданай эмхидхэгшэ элдэб зугаа гарган, хүнүүдые хүхеэдэг байгаа. Тинхэдэ түүдэбшын дэргэдэ «НЭРЬЕЛГЫН» хатар-наадан болодог байгаа. «Нэрьелгэ» өөрын онсо дуутай байха юм. Мүнөө үень «нэрьелгэ» Агын буряадуудай дунда ехэ дэлгэрэнгы, наһатай зон мүнөөшье нэрьелгэдэ зэргэ зогсон байжа, тэрэнэй дуунуудые дууладаг байна. Жэшээлхэдэ, нааданай зон хоёр можо боложо хубаараад, зэргэлжэ гар гараа барисалдан, байра дээрээ нэнгэн хүдэлжэ, «нэрьелгын» дуунуудые дуулажа эхилдэг байгаа, Түрүүн нэгэ можонь эхилжэ, дуунай нэгэ бадагай (куплет) хубиие дуулахадань, нүгөө можонь хоёрдохи хубииень дуулажа, тиигээд саашаа бүхы дуунуудайнгаа дууһатар нэрьен дууладаг бэлэй. Нэрьелгын дуунууд ехэ олон бэшэ юм.

Зунай эхин һарын тэн багаар найр болодог бэлэй. Найр дээрэ эрэшүүл хүсэ шадалаа, мэргэнээ, хүлэгэйнгөө хурдые үзэлсэн, бүхэ барилдажа, һур харбажа, мори урилдаалгажа туршадаг байһан юм. Эдэ туршалгын наадануудые **«ЭРЫН ГУРБАН НААДАН»** гэжэ урдань арад зоной дунда нэрлэдэг байһан гээшэ. Юундэб гэхэдэ, тэрээндэ гансал эрэшүүл хабаададаг байһан юм. Һур харбаанай мүрысөөнэй болоходо, «Бара» дууладаг байгаа. «Бара-оо, бара-даа, зэй, хүйхэрэй мэргэн» гэжэ үбгэд түрүүтэй залуушуул дуулажа, мэргэн һур харбагшадые зоригжуулан магтадаг һэн.

Урилдаалганда түрүүлжэ ерэһэн морииие дүхэригэй дунда хүтэлжэ оруулаад, хурдан эдидэнь зорюулжа соло дуудадаг заншал бии бэлэй. Соло дуудаха хүн түрүүлжэ ерэһэн мориной жолоо гартаа барижа, гар дээрээ хадаг дэлгээжэ соло дуудадаг юм.

Буряадай бүхэ барилдаан гээшэ эртэ урда сагһаа хойшо залуу эрэшүүлэй шамбай шадалаа, шуран солбон, элүүр энхэ, бэеэ зэһэн һорижо, хододоо хүсэтэй, омог, зоригтой ябахые уряалдаг байгаа юм.

Манай буряад зон бүхэ барилдаанда ехэ дуратай, хүдэр бүхэшүүлэй барилдахые баясан харадаг бэлэй. Багаһаань эхилээд, бишыхан хүбүүдтэ барилдаанай дүй дүршэл заажа үгэдэг гээшэ һэн. Бүхэшүүл дүхэриг соо орожо, ногоон дээрэ барилдадаг байгаа. Тиихэдэ буряад барилдаанда шэгнүүрэй хубаарилга гэжэ үгы байгаа ха юм. Эндэ дүрэ буляалдалгаар шуран солбониинь илажа гараха. Гараараа газар тулаһан хүниинь диилдэһэндэ тоологдожо, дүхэригһөө гарадаг, саашаа барилдаха эрхэгүй болодог һэн. Илаһан бүхэдэ шан барижа, үг гарбалыень дурдажа, олондо мэдүүлдэг бэлэй. Урданай ехэ-ехэ бүхэшүүл тухай арад зоной дунда домог тарадаг байһан, мүнөөшье хүрэтэр тэрэ домогуудыень нютаг нютагта зоной дунда хэлсэдэг.

«ГЭРЭЙ НААДА» залуушуул үдэшэндөө, ажалай һүүлдэ сугларжа эмхидхэдэг байгаа. Сугларха нэгэ айлые түрүүн оложо, зүбшөөл абаад, үдэшэлэн тэрэ айлдаа баран ерэжэ хүхидэг, зугаалдаг, дуу дууладаг байһан юм. Энэ нааданда наһатайшуул хабаададаггүй һэн. Ямар наада зугаа залуушуул хэдэг байгааб гэхэдэ, ехэнхидээ «бэһэлиг нюужа», «дуу андалдажа» сэнгэдэг бэлэй.

«БЭҺЭЛИГ НЮУЛГА» наадахадаа, түрүүн хоёр можо боложо хубаараад, урда урдаһаа харалсажа байгаад гү, али һуугаад, түрүүн нэгэ можоһоонь залуу хүн бодожо, хоёр альгандаа мүнгэн гү, али алтан бэһэлиг хабшуулаад, хэн нэгэнэйнгээ альган соо мэдүүлэнгүй хэхэ ёһотой. Тиихэдэнь нүгөө можынгоо бэһэлиг таажа олотор, нэгэдэхи можынхид альгануудаа хабсаран һууха ёһотой юм. Бэһэлиг адхаад байһан хүниие нүгөө можын залуушуул бултадаа зүб олохо ёһотой болоно. Хэрбээ тэдэ таагаагүй һаа, нэгэ дуу дуулажа үгэдэг байгаа. Зүб таагаа һаань, бэһэлигээ олуулһан можын залуушуул дуу дуулажа үгэхэ байгаа.

Урданай «Бэһэлигэй дуун» ехэнхидээ юһэн баглааһаа бүридэһэн байдаг. Өөрын онсо аялгатай, удха шанараараа, зохёохы талаараа юрын дуунуудһаа онсо илгардаг юм. Эдэ дуунуудһаа хори буряадай ута уянгата «бэһэлигэй дуунууд» үндэһэлжэ гараһан байна гэжэ һанамаар.

Бэһэлиг нюужа, тэрэнээ оложо ядахадань, бэһэлигтэй можынхид нүгөөдүүлээ наадалан, иигэжэ дууладаг һэн:

Алтанхан бэһэлигээ
эринтэ,
Альган манай шалашаба.
Мүнгэхэн бэһэлигээ
эринтэ,
Мүрнүүд манай шалашаба.

Тиихэдэ наадан дээрээ баһа дуу андалдажа наададаг байһан байна. Дуу андалдахадаа, мүн лэ хоёр можо болоод хубаараад, урда урдаһаа харан зогсожо, нэгэ можонь дуу эхилхэ, хоёрдохинь дуулаһан дууень саашань үргэлжэлүүлдэг байгаа. Жэшээнь, нэгэдэхи можонь дуунай түрүүшын нэгэ хуби — хазаарта морёо магтан дуулахадань, хоёрдохи можонь — ханилһан нүхэрөө магтан дуулаха ёһотой.

Нэгэдэхи можо:
Сэргэндээ байхадаа
сэбсэгэр лэ аад,
Сэхэхэн харгыдаа
ямархан юм даа.
Хоёрдохи можонь:
Сэхэхэн харахадам
сэбэрхэн лэ аад,
Шэнэлээд ябахадам
ямархан юм даа.
Нэгэдэхи можо:
Хатархадаа хаядалтай,
Хазаар дарамаар
морин юм даа.
Хоёрдохи можо:
Ханилаад ябахадам
илдамхан,
Харгы заамаар
нүхэр юм даа,—,

гэхэ мэтэ.

Дуу андалдаанда илаһан можонь нүгөөдүүлээ худалдаха гэжэ хүхюун наада зугаа гаргадаг байгаа. Худалдахадаа:

Тайлаг, тайлаг* тэмээгээр,
Табан ута будаагаар,**
Һиимэрхэй хадагаар,
Һэтэрхэй зүүгээр,
Ноёной ташуураар,
Нохойн гуяар
худалданабди, —гэхэ мэтэ.

Буряад арадай дунда шагайгаар ехэ наададаг байһан гээшэ ааб даа. **«ШАГАЙ НААДАН»** хэдэн янза байдаг. Жэшээлхэдэ, хонхо, бүхэ түүлгэ, таалсалга, мори урилдаалга, няһалалга, хонгордоолго, хумнараа, табаршаалга, шүүрэлгэ, харбалга, дүрбэн бэрхэ гэхэ мэтэ.

Шагайнуудые өөдэнь хаяхада, табан янзаар унадаг. Хонхогор талаараа уруугаа хараад унаа һаань, бүхэ гэжэ нэрлэдэг. Өөдөө хараад унахадань — хонхо. Хажуулдин унахадаа, жэгдэ хажуугаараа өөдөө хараа һаа — мори. Жэгдэ хажуугаараа уруугаа харахадаа — үхэр. Заримандаа шагай унахадаа хойто талаараа согсойгоод һуудаг. Тэрэнь — тэмээн.

Мүнөө шагай нааданай нэгэ хэдэн жэшээ хаража үзэе:

ХОНХО, БҮХЭ ТҮҮЛГЭ. Ехэнхидээ хоёр хүн наададаг. Олон хүн болоо һаа, хоёр можо боложо хубаараад наададаг. Наадахынгаа урда хоёр талаһаа зүбшэн хэлсэжэ, хэниинь хонхо, хэниинь бүхэ болоһон шагайнуудые абахаб гэлсэхэ. Тиигээд урда урдаһаа хаража һуугаад, гартаа тэгшэ тоотой шагайнуудые абаад өөдэнь хаяха. Хонхо унаа һаань, нэгэ можонь, бүхэ унаа һаань, нүгөө можонь абаха ёһотой. Хэниинь түрүүн бүхы шагайнуудаа абанаб, тэрэнь шүүһэн болодог.

МОРИ УРИЛДААЛГА. Энэ нааданда 10 гү, али 20 шагай хоёр газар һубарюулан табяад, түрүүшын шагайда зэргэлүүлэн мориин шагай табиха. Һүүлдэнь гурбан шагай барижа ээлжээлэн шэдэхэ. Тэдэнэйнь дунда мориной унаа һаа, өөрынгөө мори — нэгэ шагай, хоёр мориной унаа һаань, хоёр шагай урагшань ябуулха. Хэниинь түрүүлнэб, тэрэнь шүүхэ.

ДҮРБЭН БЭРХЭ. Наадажа байһан хүнүүд дүрбэн шагай абажа өөдэнь хаяха ёһотой. Тиихэдээ дүрбэн янзаар: бүхэ, хонхо, мориин, үхэр болоо һаань, тэрэ хүн шүүдэг юм.

Шагай наадахада, ехэ шадабари хэрэгтэй. Хайшан гээд шагайгаа хаяхаб, шүүрэн абахаб гэхэ мэтэ дүрэдэ үхибүүн наһанһаа һурадаг байгаа.

С. ГУНГАРОВА,
Этнографиин музейн ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ.
Улаан-Үдэ.

Тайлаг* — хоёр наһа хүрэһэн тэмээн.
Ута** — арһаар оёһон мэшээг.

Алексей БАДАЕВ

ЯМАР ХАТУУ ЗОРИГ БЭ?

Поэмэһээ хэһэг

Хаанабта, ахатан, сасуутан,—
Харьяа Олзоной
изагууртан —
Ажал дээрээ
һүбэлгэн бэрхэ,
Абари зангаараа
сэбэр, сэхэ

Дашанимын Далбай,
Дяадяа Пүрбэ,
Сагаандайн Дэмбэрэн,
Радист Жэмбэ.

Бухгалтер Түдэбэй нагаса,
Бахабаев — минии багша,
Хонгорхон Жабай Норбо,
Хотогорхон
Базарай Гомбо,

Үльгэршэн Самбайн
шабинар,
Үшөө нэрлэгдээгүй ханинар,
Хүндын зэргэдэ мүнөөдэр
Хүхихэ бэлэйт барандаа,

Хэшэгтэй сэсэн үреэлээ
Хэлэхэ бэлэйт мандаа!
Ямар замаар ябаһыетнай,
Яагаад, хэзээ унаһыетнай

Мэдэнэгүйлди —
халаг даа!
Арадай захяа мартаагүйт,
Арюун нэрээ
хухалаагүйт, —
Этигэнэбди —
ухай даа!

Али дайдын шоройтой
Анда болон ниилээбта!
Али нютагай хүшоодэ
Алтаар нэрээ бэшүүлээбта!

Эдлэхэ наһаяа эдлэнгүй,
Эхилһэн дуугаа дууһангүй,
Хэлэхэ үгэеэ дүүргэнгүй,
Хэхэ гээшэеэ хэнгүй —

Ябууд дундаа мүнхэрхэ
Ямар хатуу зориг бэ!
Түрэл нютагаа тэхэрингүй,
Түрэлхидөө тэбэрингүй,

Гараһан хүбүүгээ харангүй,
Ганса инагаа таалангүй —
Ябууд дундаа мүнхэрхэ
Ямар шэрүүн заяан бэ!

Уншагшын һанамжа

УГАЛЗАНУУД — АЖАҺУУДАЛАЙ ШЭМЭГ

АРБАН НАҺАТАЙ байхадамни Банзаракцаевтан гэжэ энэрхы айл намайе үхибүүдэй байшанһаа үргэжэ абаад, нютагай, Сэлэнгын районой Жаргаланта һуурин абаашаа бэлэй. Тэрэ үедэ гэртэхимни Эрэгн Гуя газарта хонишодоор ажаллажа байһан юм. Тэрэ багай оршон тойронхи ой модон, нуга сабшалан, таряалан болоод сөөрэм, нуурнууд айхабтар һайхан байгаалиин үзэгдэлтэ зурагууд болон ой ухаандам хадуугданхай.

Гансашье байгаалиин һайхан үзэгдэлнүүд бэшэ, мүн манай нютагай буурал сагаан үльгэршэ, онтохошо үбгэдэй хөөрөөнүүд, туужа домогууд минии һонирхолые үргэдхэгшэ һэн. Тиимэһээ баян үгэ хэлэлтэй, үндэр наһатай үбгэдтэ ходо орожо, тэдэнэй удхатай домог дурсалгануудые шагнадаг, хуушанай угалза хээ зурагуудаар шэмэглэгдэһэн урданай аягын шэрээ, абдар, эргэнэг, үхэг гэхэ мэтые ехэл һонирхожо, удаан һуужа харагша бэлэйб. Гадна урданай хубсаһа хунарай болоод мориной тоног зэмсэгэй гоёолто, арһан угалза хээнүүдэй гайхалтай һонин таабаритайхан бүтээлнүүд мүнөөшье бодолһоом гарадаггүй.

Тэдээн шэнги арад зоной урда сагай гар урлал гээшэ хадаа мүнөө сагта он жэлнүүдэй ошохо тума үсөөржэ байнхай. Гэбэшье минии нютагай аха нүхэр, мүнөө үедэ Улаан-Үдэ хотодо ажаһуудаг, Лубсан Доржиев хуушанай буряад угалза хээнүүдээр үнинһөө хойшо һонирходог, тэдэниие бүридхэжэ шэнээр зураад, һониншье, гоёшье ехэ суглуулбари хэнхэй юм.

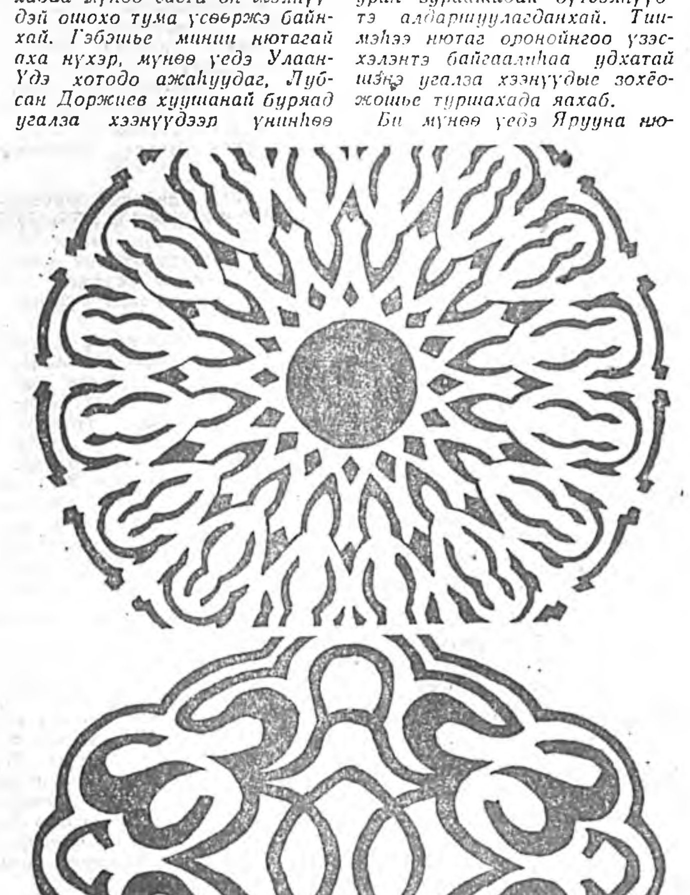
Урданай буряад угалза хээнүүд хуу барандаа ямар нэгэн удхатай байдаг гээшэ. Тиимэһээ тэдэнэй суглуулбариие шэнжэлжэ, арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараанда, жэшээлхэдэ, хубсаһанда, бүдүүдтэ, хибэсүүдтэ болоод гар урлалай бэлэгүүдтэ, мүн мебель гэхэ мэтэнүүдтэ тэдэниие таарамжатайгаар хэрэглэбэл — хэды һайхан үзэмжэтэй болгохо аргатай гээшэб?

Манай республикын хото городууд болон хүдөө нютагуудай харьяата газарай хилэ дээгүүр нютагай ажахын болон ямар нэгэн хотын нэрэнүүдые һануулһан гаршагууд, нүгөө таладань замдаа урагшатай ябахые хүсэһэн бэшэлгэнүүд уншагдаад үлэхэдөө, алнай зоной урма зээлүүдгүй үргэдэг ха юм. Эдэ мэтын һайн һайхан уряалнууд, хүсэлэнгүүд уран угалза хээгээр шэмэглэгдээд байбал, үшөөшье урматай, удаан мартагдашагүй хэлбэритэй байха һэн ха.

Буряад дайдымнай байгаали барагдашагүй һайхан шэнжэтэй. Бүхы дэлхэй дээрэ суутай Байгал далаймнай шэнжэ зураг манай олохон поэдүүдэй, уран зураашадай бүтээлнүүдтэ алдаршуулагданхай. Тиимэһээ нютаг оронойнгоо үзэсхэлэнтэ байгаалиһаа удхатай шэнэ угалза хээнүүдые зохёожошье туршахада яахаб.

Би мүнөө үедэ Яруунa нютагтаа уран шэмэглэлэй мастерскойдо ажалланаб. Тиихэдээ энэ хизаарай һайхан байгаалиие бүтээлнүүд соогоо харуулха һэдэлгэ хэдэгби. Илангаяа шэнэ удхатай угалзануудые сүлөө сагтаа гаргажа туршадаг байнаб. Тэдэнһээ хоёрыень уншагшадай үзэмжэдэ эльгээбэб.

Вл. БАНЗАРАКЦАЕВ,
уран зурааша.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Владимир Банзаракцаевай угалзанууд. 1. Ёохор. 2. Эмээлэй гоёолто.

РЕСПУБЛИКЫН ХҮДӨӨГЭЙ СПОРТЫН ЗУНАЙ I НААДАНУУД, 1986

ЗЭДЭ ГОЛОЙ ХОЙМОРТО

Агууехэ Октябриин социалис революциин 70 жэлэй ойдо зорюулагдаһан республикын хүдөөгэй спортын зунай нэгэдэхи нааданууд үсэглэлдэр баярай оршон байдалда Зэдын районой түб — Петропавловка тосхоной стадион дээрэ нээгдэбэ.

Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин шиидхэбэреэр энэ жэл Эб найрамдалай уласхоорондын жэл гэжэ соносхогдонхой. Эгээл тиимэһээ эдэ наадануу 50-яад ороной спортсменүүдэй хабаадалгатайгаар июлиин эхеэр Москвада нээгдэхэеэ байһан һайн хүсэл эрмэлзэлэй наадануудай таһаршагүй хубинь болохо юм гэжэ онсолон тэмдэглэлтэй.

Эмхидхэлшэд хүдөөгэй спортын нэгэдэхи наадануудта түгэс һайнаар бэлдэһэн байна. Харьялаа түргэн урасхалта Зэдэ голһоо нэрэеэ абаһан районой үлгэн һайхан, үлзы хотог дэбисхэр дайда дээрэ гэшхэмсээрээ, бүхы зүрхэ сэдьхэлээрээ энээниие гүйсэд, мэдэрнэш. Зэрэлгээтэн мэнаржа байһан Зэдын нуга голоор атарлан бэлшэжэ ябаһан адуу малые харахадаа, эдэ үдэрнүүдтэ бүри болбосон һайхан болгогдоһон һуурин тосхонуудтань хүрэжэ, ажалша, малша хүнүүдтэйнь уулзан, тэдэнэй хэжэ, бүтээжэ байһан хэрэгүүдтэй танилсахадаа, Буряадай бэлигтэ поэт Дондок Улзытуевэй «Зэдэ голой магтаал» гэһэн шүлэгэйнь мүрнүүдые ээлүүдгүй ой ухаандаа оруулнабди:

Хангарал дабаанпаа эхиеэ абаад,
Харьялан урдаа Зэдэ голнай,
Хабсагай шулуу һэтэ харбаад,
Харайжа буугаа гэлсэдэг
һэмнай.
Тохой хотогор Ториин нугаар
Тоггонгүйгөөр тойрон урдаа,
Торгон сэнхир долгиёо туугаад,
Тодорон байхань һайхан юм
даа.
Борьёлоо шулуун богоһоо
дамжан,
Болор сэгээн хэшэгээ дэлгээ.
Борьёо тала, Үндэр-Гунзан
Булжамуураар уттан жэргээ...
Эдир наһанай
дууни мэтэ
Эршэтэ огсом
сэлгеэ Зэдэ...

Үнэхөөрөөшье, ямар үзэсхэлэн һайхан гээшэб!

Районой түб һуурин һайндэрэйхеэр шэмэглэгдэнхэй, үйлсэ талмайнуудтань, сэсэрлигүүдтэнь модо һөөгүүд, баглаа сэсэгүүд һуулгагданхай. Тосхоной түбэй талмай дээрэ манай Эхэ ороной бүхы союзна республикануудай тугууд намилзана, үйлэдбэриин түрүүшүүлэй дүрэ зурагууд тэдэнэй мүн бэеэ бэелжэ, айлшаар' буугшадые амаршалан угтажа байһандал үзэгдэнэ.

Тээ саашалхада, түбэй стадион тэбхыжэ харагдана. Гол үүдэн дээрэнь хүдөөгэй спортын зунай нэгэдэхи наадануудай һүлдэ-тэмдэг толорно. Түбэй трибуна дээгүүр «Мүрысөөндэ хабаадагшадта амар мэндэ!» гэһэн уряа лозунг аржыса бэшэгдэнхэй. Стадионой трибунануудай ара талаарнь һолонгын долоон үнгэ буляалдаһан спортын элдэб тугууд һэбшээ һалхинда далбан намилзахадаа, эндэхи оршон байдалые бүри үзэсхэлэн һайхан болгоно. Олимпиин наадануудай уряа болодог «Хурдан түргэн, хүсэн түгэс, холо дээгүүр» гэһэн үгэнүүд, «Совет спортдо алдар соло!» гэһэн лозунг хүн бүхэнэй анхарал татана, һонирхол үүсхэнэ.

Үдэшын 6 саг. Стадиондо хүн зон олоороо сугларанхай. Түбэй трибуна дээрэ — партийна, совет хүдэлмэрилэгшэд, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, партиин, дайнай, ажалай ветеранууд, үйлэдбэриин түрүү... Республикын районуудһа... һэн айлшад эдэнэй дунда... сана.

Эгээл энэ үедэ хүгжэм... һүр жабхалантайгаар ... холо сагүүр суурята... публикын хүдөөгэй спо... нэгэдэхи наадануудай ... эхилһэ гэршэлнэ. Удаа... Буряад ороной хүдөөгэ... хы районуудай суглуула... командануудай үнгэ б... хубсаһа үмдэһэн гэшүүд... дээр ілхамаа татан, ста... урилдаанай харгы дээгүү... но хойноһоо үнгэржэ, ... трибуын сэхэ урдань ... ерэнэ. Дурдам торгон ... тэй, шоробшо малгай... сагад район бүхэнэй ... тай хэтаһа баряад, ко... нууда урдань ябана. Э... согто хүхюун шарайе, с... дорюн гэшхэдэлые хар... Эхэ сонойнгоо ерэдүй... дамтэ гарта байһанда о... хон аясамаар лэ.

Мүрысөөнэй ахамад су... Зэдын районой Ленинэй ... то Бсьёогой совхозой ... ша хэишон, Буряадай ... эй Боховно Соведэй тү... шын рлогшо, СССР-эй ... нэй шнгай лауреат, Со... Ажалай Герой Г. Л. Раб... түрүүн үгэ үгтэхэдэнь ... нютайнгаа ажалшадай ... һоо тларагшадые, нэн ... спорменүүдые хал... амарэлха зуураа, то... илалтүйлахыень хүсэб...

Удаь Загарайн ра... суглуагдамал команды... шүүн, бүхэроссин хүд... наадаудта мүнгэн мед... шагнааһан комсомол ... ган һа Андриевская ... тэ габа. Хүндэмүүшэ ... наар гтаһанайнь түлөө... айлшай зүгһөө эмхидх... тэ зүр сэдьхэлһээ баяр... халанургөөд, ажалдаа... до жалтатай ябахые ... хэдэн нэрьемэ альга ... га зэлшэнэ.

КПСС-эй Зэдын райкомо... гэдэх секретарь В. И... нов үгабахадаа, иигэжэ ... бэ:

—энай районой ажа... республикын хүдөөгэй ... тын гэдэхи наадануудта... баадаадые, айлшадаа ... наармаршалжа байна. ... ноймй хүн зон габшагай ... лаарі алдаршанхай. Энэ ... лаар дэнэртэ спорт ... туһа рэдэг юм. Тиихэд... дын йон ехэ спортивн... заншай. Манайда хүнгэ... летин дүрэ буляалдалг... нацильна барилдаан,... харба, волейбол, фу... столстеннис болон б... зүйлд хүгжөөгдэжэ ба...

Түсэ арбан нэгэдэх... бан лдэ манай район... кульно-ниитэ хүдэлмэр... хим йнаар ябуулһана... түлереспублика дотор... гэрһ социалис мүрысө... гурбдахин илажа гара...

Ми нютаг тухай... сэдидээ эгээл һайн һа... дурэалтайгаар бусахые... таажа, энэ нааданда ... дагіта, хүсэнэб.

Һээрнь эмхидхэлэй ко... тед:үрүүлэгшэ, республ... Мигрнүүдэй Соведэй Ту... лэгш орлогшо С. В. А... пов'э хэлэхэдээ, хүдө... спон нэгэдэхи наада... нээбэ гэжэ соносхоо.

Эі энэ үедэ суглара... харяа стадионой гол ... тээі шэглүүлбэ. Улаан-Ү... ЛВЫй мартенэй цех ... һосоогдоһон зула-... нанаар барижа ябаһа... тафурилдаанда хабаад... дайонoй түбэй талм... хүр ерэхэдэнь, эндэхи... тагахүбүүн — дүрэ бул... дал барилдаагаар ССС... чемнадта бронзо меда... хүри уласхоорондын м... сөөтэ илажа гараһан сп... тыистер Лубсан Ай... тэрэ дамжуулан а... гүйрөө стадион руу ... жо, болой талмайн тэг... дэ еэрэгдэһэн олим... галяга соо гал аһаажа,... даные нээбэ.

Хэгэй спортын наада... дайограммада оруула... һантнүүдээр энэ үглөө... эхи мүрысөөнүүд энэ ... шэ гэлжэлүүлэгдэһэн ... гаа

Б-М. ЖИГЖИТО...
Б. ЦЫРЕМПИЛО...
манай тусх...
корреспондентнууд

Һүдамшуу ОСТАП БЕНДЕРЭЙ «АША»

Ильф Петров хоёрой мүнгэн гууриһан дороһоо мүндэлһэн «Алтан тугал», «Арбан хоёр стул» гэжэ зохёолнуудые уншаагүй хүн хомор аабза. Остап Бендерэй ушаралта ябадалнуудые шэнжэлһэн зохёолые уншахадаа, тэрээниие һажааха хүсэл хэнэйшье тархида ородоггүй байгаа бээз гэн гэтэр...

Һаһан соогоо олохон этэгээдүүд тухай фельетон бэшэһэн хүм даа. Зүгөөр Остап Бендерэй угые залгахаа һэдэгшэтэй түрүүшынхеэ ушарааб.

— Мүнөө үеымнай Остап Бендер хэн байба гээшэб?—гэһэн асуудал шэхэндэм эли дуулдажа байна.

Эхинһээнь хөөрэхэдэ, иимэ юм. «Забайкаллес» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй һалбаринуудта элдэб тушаал даадаг байһан, ямарханшье шулуун һанаата хүнэй хайлашахаар альбан зантай Василий Иванович Брянский гэжэ эрэ байгаа юм.

Энэ хүмнай «Алтан тугал», «Арбан хоёр стул» гэжэ номуудые эдирхэн ябахадаа уншаад, Остап Бендерэй ушаралта ябадалые шоо үзэхэһөө байтагай, үхибүүн ухаандаа һөөл нааршааһан байгаа ха. Тиигээд лэ бэеэ хүсэжэ, хүл дээрээ гарахадаа, Остап Бендерэй арга гохонуудые үе сагтаа тааруулан хэрэглэхэ гэжэ шиидээ бшуу. Яагаад гэжэ гү? Тон зүб асуудал.

Үе сагайнгаа элдэб моодын һалхинда дайруулагшад байдаг гэжэ таанар мэдэнэт. Мүнөө сагта машинагүй хүн гээшэ хүн бэшэ юм гэжэ ойлгожорхиһон зарим хүйхэрнүүдэй үдэрэй һанаан, һүниин зүүдэн болоһон ушарые эрхэтэн Брянский хэрэглэхэ гэжэ шиидээ. Тиигэжэ Автобендер мүндэлшоо!

«Забайкаллес» нэгэдэлэй хүтэлбэрилэгшэд В. Брянскиин гоё-гоё үгын урьхада орожо, табан жэлэй туршада хэдэн машина тэрээндэ үгэһэн байна. Эгээл түрүүшын машиные хүтэлбэрилэгшэдэйнгөө үршөөлөөр 1973 ондо тэрэ худалдажа абаба. «Москвич-412» түхэлэй машинаяа жэл соошье хүсэд хэрэглэнгүй, 1974 оной декабрь соо Калиновка һууринай Фёдоров гэжэ хүндэ худалдажархиба. 4830 түхэригөөр абтаһан «Москвич» 5745 түхэриг сэндэ хүрэжэ, Автобендерэй хармаан 915 түхэригөөр зузаарба.

1975 оной зун Брянский нэгэдэлэйнгээ ноёдой тархи толгойн эрьетэр энэ тэрэ юумэ хөөрөөд, эльгэ нимгэтэнэй дурлашахоор энеэбхилээд, баһа нэгэ «Москвич» абаха болобо. 5100 түхэригөөр абаһан машинаа юһэн һара соо унаад, Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг Губко гэгшые «жаргуулба». Тэрэнь 2034 түхэриг үлүү сэн түлэжэ, Остап Бендерэй угые залгагшын сэдьхэлые багаханааршье һаань хангаба.

— Юундэ багаханааршье һаань гэнэбта? Аяар 2034 түхэригэй бариишa олоо гэнэ бэшэ гүт? — гэжэ уншагшамни тэсэжэ ядан асууха байха. Юундэб гэхэдэ, эдеэлхэ бүреэ хүнэй хото һунадаг ха юм. Тэрээншэлэн Автобендер ушаралта ябадалаа энээгээр дүүргэхээ һанаашалаашьегүй. Онгоо ээтэй боложо, газааһаань гаража ошоһон «Москвичай» газай үнэрэй дэгдээшьегүй байтар, «ВАЗ-2101» түхэлэй машина орондонь ерэжэ зогсобо. Тэрэнь хадаа баһал «Забайкаллес» нэгэдэлэй зуурішалгаар Автобендерэй гарта ороһон машина байгаа.

«Жигулин» жолоо барижа, жэгдэхэншье, дондоргоншье харгыгаар Автобендернай жэл хахадай туршада гүйлгөөд Улаан-Үдэдэ ажаһуудаг Кудряшов гэжэ хүндэ худалдажа, 2223 түхэриг үлүү гаргажа абаба.

«Забайкаллес» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй арсахые мэдэдэггүй конвейерһээ 1978 оной ноябрь соо Автобендер ээлжээтэ «Москвичаа» саб шүүрэбэ. Энэнь Брянскиин гараж соо хамагһаа удаан «ажаһуугаа». Гэбэшье тэрэньшье баһал худалдагдаа. Улаан-Үдын Артемьев гэжэ хүндэ тэрэнээ худалдажа, 826 түхэриг үлүү гаргажа абаһан. Тэдэ хүниие мэхэлжэ шадаагүй һаа, В. Брянский яагаад Остап Бендерэй угые залгаха һэн бэ даа?

1984 оной май соо «ГАЗ-69» түхэлэй автомобиль Таракановский гэжэ хүндэ худалдахадаа, өөрөө түлэхын орондо тэрээндээ 305 түхэриг комиссионно мүнгэ магазинай кассада түлүүлжэ шадаа.

Мүнөөшье хүрэтэр Автобендер ушаралта ябадалаа үргэлжэлүүлжэ болохо һэн. Зүгөөр хэнэй угые залгажа, хэнэй нэрые нэрлүүлжэ ябаһанаа В. И. Брянский мартантаһан байгаа хаш. Баяжахын зам дээрэ гарахадаа, хуули ёһые хазагайруулангүй ябажа үзэхэ юм гэжэ өөрынгөө туһалагшадта Остап Бендер ойлгуулдаг һэмнай даа. Тэдэ Остап Бендершье Сан-Франциско, Рио-де-Жанейро ябашаха бодолоо хүсэлдүүлжэ шадангүй панхаруутаа һэн гэжэ уншагшад һайн һанана бээз.

Хуулида харша ябадал гаргаһан, хуурмаг ябадалаар ажаһуухые хүсэһэн алтаншье тархитай хүн манай орондо зэмэеэ амсадаг юм гэжэ 5 жэлээр эрхэеэ хаһуулһан В. И. Брянскиин жэшээ үшөө дахин гэршэлбэ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Спорт олоной дунда нэбтэрүүлхэ»— түрүү бэшэг. «Зунай бэлшээриие гүйсэд дүүрэнээр ашаглаха». «Ехэ һүн билтарна»— В. Базаровай статья. «Шэнэ цех хүдэлжэ эхилээ»—Л. Орловагай корреспонденци. «Манай хурдадхалга»—М. Абидуевагай статья. «Модо отологшод — чернобылиинхидтэ» — С. Дареевэй статья. «Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ». «Бүмбэрсэг дэлхэйн хуби заяанай түлөө харюусалгатай» —материалнуудай суглуулбари.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Хурдадхалгын замаар». «Түсэбүйлэдбэриин үндэһэн»—Б. Батоевой статья. «Зунай агитталмайнууд нээгдээ». «Гэрэй оршондо болоһон һайндэр». «Мэргэжэлтын зүбшэл». «Бог үбһэнтэй яажа тэмсэхэб»—А. Николаевай статья. «Хубилган шэнэлэлгын замаар». «Шэнэ гэрэй бүтэхые удаан лэ хүлеэгээбди»—В. Денисовэй статья.

Гурбадахи хуудаһанда. «Манай айлшан—уран зохёолшо В. ...ькин». «Алтан ха... һан» — рассказ. «Бүмбэ... дэдэ юун болоноб?... ТАй болон АПН-эй ... редентнүүдэй эльгэ... маалнуудай суглуулб...

...дэхи хуудаһанда. «С... бо галханай» матер... ну «Залуу наһамнай ... ба ай байгаа»—М. Хе... хеі статья. «Хүлгөөтэ... саіЕ. Румянцевай ст... «Күүдтай уулзалга» ... Л. дановаогай коррес... де Соносхолнууд.

Редактор
Б. ГАРМАЕВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-34-05, пропаганды — 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-2?, 2-57-63, информации — 2-60-91, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-33-61, выпускающие — 2-35-95 отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография государственного комитета Бурятской ССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ ...лина 35. Н-02484. Заказ № 138. Инд 04609